

Ministerie van Defensie

Evaluatie Nederlandse bijdrage aan missies en operaties in 2017

Jaarlijkse tussentijdse evaluatie op grond van het Toetsingskader 2014

Datum	15 mei 2018
Status	Definitief

Afkortingen

AAR	Air to Air Refueling
ACOTA	African Contingency and Training Assistance
AMISOM	African Union Mission In Somalia
ANDSF	Afghan National Defence and Security Forces
AOS	Area of Separation
AS	Al-Shabaab
ASIFU	All Source Information Fusion Unit
ATFME	Air Task Force Middle East
AU	Afrikaanse Unie
BAP	Baltic Air Policing
CBMI	Capacity Building Mission in Iraq
CMF	Combined Maritime Force
CSPG	Coalition Strategy and Plans Group
DOPS	Directie Operaties van het Ministerie van Defensie
EFP	Enhanced Forward Presence
ETT	Expeditionaire Training Teams
EU	Europese Unie
EUBAM	European Union Border Assistance Mission
EUCAP	European Union Capacity Building
EUFOR	European Union Force
EULEX	European Union Rule of Law Mission
EULPC	European Union Liaison and Planning Cell
EUMAM	European Union Military Advisory Mission
EUNAVFOR	European Union Naval Force
EUPOL COPPS	European Union Co-ordinating Office for Palestinian Police Support
EUTM	European Union Training Mission
FAC	Forward Air Controllers
FOM	Freedom of Movement
FRONTEX	Frontières Extérieures
FP	Force Protection
FPME	Force Protection Middle East
FTT	Flexible Training Teams
IDF	Israel Defence Forces
IDP	Internally Displaced Person
IGK	Inspecteur-Generaal der Krijgsmacht
IOC	Initial Operational Capable
IPO	Individual Police Officer
ISIS	Islamitische Staat in Irak en Syrië
ISR	Intelligence, Surveillance and Reconnaissance
ITAS	Intra Theatre Air Support
IVS	Internationale Veiligheidsstrategie
KAR	Koerdische Autonome Regio
KFOR	Kosovo Force
KTCC	Kurdistan Training Coordination Centre
LAF	Lebanese Armed Forces
LOTFA	Law and Order Trust Fund Afghanistan
LTU	Litouwen
MFO	Multinational Force and Observers
MNBG	Multi-National Battle Group
MINUSMA	Multidimensional Integrated Stabilization Mission in Mali

NLA	Non Lethal Assistance
OIR	Operation Inherent Resolve
ORA	Operations Readiness Assessment
PED	Processing, Exploitation and Dissemination
POA	Palestinian Officers Academy
POLAD	Politiek Adviseur
QA	Quality Assurance
RSM	Resolute Support Mission
SAAF	Syrian Arab Armed Forces
SASE	Safe And Secure Environment
SOF	Special Operation Forces
SSD	Security Sector Development
SSR	Security Sector Reform
TAAC-N	Train, Advise, Assist Command-North
TSC	Targeting Support Cell
UNAMA	United Nations Assistance Mission in Afghanistan
UNDOF	United Nations Disengagement Observer Force
UNIFIL	United Nations Interim Force in Lebanon
UNMISS	United Nations Mission in South Sudan
UNTSO	United Nations Truce Supervision Organization
USSC	United States Security Coordinator
VPD	Vessel Protection Detachment

Inhoud

Afkortingen	2
1 Inleiding	6
1.1 Beschouwen van inzet	6
1.2 Verantwoorden van inzet	7
1.3 Opbouw van de evaluatie	8
2 Expeditionaire inzet van Nederlandse militairen en civiele experts	9
2.1 Samenhang	9
2.2 Europa	9
2.2.1 eFP (Litouwen)	10
2.2.2 BAP (Baltische Staten)	11
2.2.3 EUFOR Althea (Bosnië-Herzegovina)	12
2.2.4 KFOR (Kosovo)	12
2.2.5 EULEX (Kosovo)	13
2.3 Midden-Oosten	13
2.3.1 Strijd tegen ISIS (Irak en Syrië)	14
2.3.1 UNIFIL (Libanon)	17
2.3.2 UNDOF (Golan)	17
2.3.3 UNTSO (Israel, Libanon en de Golan)	18
2.3.4 EUBAM (Rafah)	18
2.3.5 EUPOL COPPS (Westbank, Gaza)	19
2.3.6 USSC (Jeruzalem en Ramallah)	19
2.4 Afrika	20
2.4.1 EUNAVFOR ATALANTA (oostkust Afrika)	21
2.4.2 EUTM (Somalië)	22
2.4.3 MINUSMA (Mali)	23
2.4.4 EUTM (Mali)	25
2.4.5 EUCAP Sahel Mali en EUCAP Sahel Niger	25
2.4.6 Libië	26
2.4.6.1 EUNAVFORMED Sophia (Middellandse Zee)	26
2.4.6.2 EUBAM (Libië)	27
2.4.6.3 EULPC (Libië)	27
2.4.7 UNMISS (Zuid-Sudan)	28
2.4.8 ACOTA (Burkina Faso, Benin, Niger en Uganda)	29
2.5 Azië (Afghanistan)	29
2.5.1 RSM (Afghanistan)	30
2.5.2 UNAMA (Afghanistan)	31
2.6 Internationale hoofdkwartieren	32
3 Nationale inzet	33
3.1 Derde Hoofdtak (binnen het Koninkrijk der Nederlanden)	33
3.2 Vessel Protection Detachments (oostkust Afrika)	35
3.3 Frontex	35
4 Slotbeschouwing	37
Bijlage 1 Juridische grondslag	39

Bijlage 2 Totale inzet in 2017 (uitvouwbare infographic)

41

1 Inleiding

In het Toetsingskader 2014 is vastgelegd dat het parlement iedere derde woensdag in mei kan beschikken over een tussentijdse evaluatie van lopende missies en operaties waaraan Nederlandse militaire eenheden deelnemen, opgesteld onder verantwoordelijkheid van de ministers van Defensie en van Buitenlandse Zaken.¹ Deze evaluatie voorziet in de verantwoording van de inzet van zowel militaire eenheden als de inzet van individuele militaire en civiele functionarissen in het kader van missies met een civiele en militaire component. De deelneming aan civiele missies wordt in deze evaluatie niet behandeld. De inzet in het kader van uitsluitend civiele missies is opgenomen in de reguliere verantwoording van de ministers van Buitenlandse Zaken, en Justitie en Veiligheid.²

In deze evaluatie worden geen uitspraken gedaan over de algehele effectiviteit van operaties of missies in een multinationale context. De beoordeling of algemene missiedoelstellingen worden of zijn behaald, is ter beoordeling van de internationale organisatie die leiding geeft aan desbetreffende operatie of missie (VN, NAVO, EU). Deze evaluatie beperkt zich derhalve tot de beoordeling van de Nederlandse bijdrage, afgezet tegen eerdere inhoudelijke toezeggingen aan het parlement.

Deze evaluatie is geen alomvattende verantwoording van inzet. De financiële verantwoording van inzet is opgenomen in het jaarverslag van Defensie. Ontwikkelingen in de veiligheidssituatie in de verschillende regio's zijn opgenomen in het jaarverslag over 2017 van de Militaire Inlichtingen- en Veiligheidsdienst en de verantwoording van Nederlandse militaire gezondheidszorg tijdens inzet, is opgenomen in het jaarverslag over 2017 van de Inspectie Militaire Gezondheidszorg. Voorts behandelt de Inspecteur-Generaal der Krijgsmacht de inzet van Nederlandse militairen in zijn jaarverslag over 2017.

1.1 Beschouwen van inzet

Het ministerie van Defensie beschouwt de inzet van Nederlandse militairen in operaties, missies en samenwerkingsprogramma's vanuit verschillende invalshoeken:

Monitoren

Het monitoren van de inzet van Nederlandse militairen gebeurt door de Directie Operaties (DOPS) op basis van frequente contacten met de ingezette functionarissen. Op werkniveau wordt hierbij intensief samengewerkt met andere betrokken ministeries, op hoog-ambtelijk niveau vindt wekelijks overleg plaats.³ Het monitoren heeft als doel de uitvoering van de inzet van Nederlandse militairen tijdig bij te sturen.

¹ Toetsingskader 2014, pagina 4, punt 5.

² Departementale jaarverslagen en beleidsevaluaties.

³ In de Stuurgroep Missies en Operaties (SMO) is wekelijks (hoog-ambtelijk) interdepartementaal overleg over de huidige en nieuwe militaire operaties en civiele missies.

Evalueren

Het evalueren van de inzet van Nederlandse militairen gebeurt door de Afdeling Evaluaties in nauwe samenwerking met andere betrokken ministeries. De Afdeling Evaluaties is binnen het Ministerie van Defensie onafhankelijk gepositioneerd ten opzichte van de lijn die verantwoordelijk is voor de planning, voorbereiding en uitvoering van de inzet van Nederlandse militairen, maar heeft wel continue toegang tot alle relevante informatie en functionarissen. Het evalueren heeft als doel de inzet van Nederlandse militairen te verantwoorden.

Doorlichten

Het doorlichten van het beleid dat ten grondslag ligt aan de inzet van Nederlandse militairen gebeurt volgens de Regeling Periodiek Evaluatieonderzoek door de Hoofddirectie Beleid.⁴ Deze beleidsdoorlichtingen worden begeleid door externen en hebben als doel op hoofdlijnen de inzet van Nederlandse militairen te beoordelen in termen van doeltreffendheid en doelmatigheid.

1.2 Verantwoorden van inzet

De verantwoording van de inzet van Nederlandse militairen is gebaseerd op een vergelijking tussen de beoogde en de feitelijke inzet van Nederlandse militairen.

Formuleren evaluatievragen

Nationale besluiten over de inzet van Nederlandse militairen gelden als uitgangspunt voor de verantwoording.⁵ Voor de verantwoording wordt gebruik gemaakt van relevante aandachtspunten uit het Toetsingskader.

Verzamelen van informatie

De Afdeling Evaluaties start met het verzamelen van informatie tijdens de eerste voorbereidingen van de inzet van Nederlandse militairen. Systematisch wordt gerubriceerde en niet-gerubriceerde informatie verzameld uit:

- waarnemingen (bijwonen operationeel overleg tijdens planning en uitvoering, bijwonen dagelijkse/wekelijkse operationele besprekingen, brengen van werkbezoeken);
- documenten (operationele documenten, *mission reviews*, resoluties, kamerbrieven);
- rapportages en eindevaluaties (incidenteel, dagelijks, wekelijks, eindrapportages);
- gesprekken (met ingezette Nederlandse sleutelfunctionarissen en met uitvoerings- en beleidsverantwoordelijken van de betrokken ministeries).

Analyseren van informatie

De informatie wordt gecontroleerd op actualiteit, juistheid, volledigheid en consistentie. De inzet van Nederlandse militairen en civiele experts geschiedt vrijwel altijd in breder internationaal verband zodat de voortgang of het resultaat niet direct aan de Nederlandse bijdrage is te relateren en vaak niet is te meten.⁶ De analyse richt zich dan tot een kwalitatieve verantwoording van de activiteiten van de ingezette Nederlandse

4 RPE 2006, Staatscourant, nr. 18352, 11 september 2012.

5 Nationale besluiten over de inzet van Nederlandse militairen worden weergegeven in o.a. begrotingen, artikel-100 brieven, verslagen van ministeriële bijeenkomsten en overige kamerbrieven.

6 KST 29 521-191, pagina 3 en 4.

militairen en civiele experts. Daarnaast wordt gekeken of de inzet van Nederlandse militairen is uitgevoerd binnen de afgesproken juridische en personele kaders.

Rapporteren

Volgens het Toetsingskader staat in de jaarlijkse tussentijdse evaluatie de verantwoording van de inzet van Nederlandse militaire eenheden centraal. Om het beeld van de militaire inzet in volledigheid te schetsen, wordt tevens een overzicht gegeven van de inzet van Nederlandse militairen in individueel verband en van de civiele experts bij missies met een civiele en een militaire component.

1.3 Opbouw van de evaluatie

De evaluatie behandelt als eerste de expeditionaire inzet van militairen en civiele experts per regio, waaronder de inzet in internationale hoofdkwartieren. Aansluitend wordt een beknopt overzicht gegeven van de inzet van de krijgsmacht in het kader van nationale veiligheid.⁷ Het laatste hoofdstuk bevat een slotbeschouwing. In de bijlage zijn de juridische kaders voor de verschillende vormen van inzet opgenomen.

⁷ Een uitgebreide beschouwing van de nationale inzet is opgenomen in het jaarverslag van Defensie over 2017.

2 Expeditionaire inzet van Nederlandse militairen en civiele experts

2.1 Samenhang

In de loop van 2017 hebben eerder gesignaleerde trends op het gebied van internationale veiligheid zich voortgezet.⁸ Dit vereiste dat Nederland – net als in voorgaande jaren – verantwoordelijkheid nam en actief bijdroeg aan internationale inspanningen om instabiliteit het hoofd te bieden en de internationale rechtsorde te beschermen. De inzet van de krijgsmacht en civiele experts beperkte zich daarbij niet tot crises die Nederland en Europa op korte termijn kunnen raken, maar betrof ook crises die op de (middel)lange termijn onze veiligheid bedreigen.

Conform het kabinetsbeleid, was de Nederlandse inzet in 2017 primair gericht op de ring rond Europa en zoveel mogelijk onderdeel van een geïntegreerde aanpak. Het aanpakken van instabiliteit en onveiligheid is complex, vraagt dikwijls om een lange adem en vereist vrijwel altijd een geïntegreerde inzet van militaire, civiele, politieke, en diplomatieke- en OS-middelen. Hoewel militaire inzet op zichzelf niet de uiteindelijke oplossing voor alle problemen biedt, is en blijft de inzet van de krijgsmacht onmisbaar bij het bestrijden van instabiliteit en de bescherming van de internationale rechtsorde.

In totaal zijn in 2017 circa 3000⁹ Nederlandse militairen en ruim 50 civiele experts ingezet in diverse missies en operaties. Zoals in de navolgende paragrafen is beschreven droeg de inzet van deze mannen en vrouwen onder andere bij aan de versterking van veiligheidsstructuren op de Balkan, de bestrijding van hybride dreigingen en terrorisme, het tegengaan van irreguliere migratie, en de capaciteitsopbouw, stabiliteit en vredeshandhaving in het Midden-Oosten, Afrika en Afghanistan.

De navolgende paragrafen behandelen de inzet per regio, met bijzondere aandacht voor de samenhang tussen missies en de inzet van militairen en civiele experts. De totale inzet per missie in 2017 is ook weergegeven op de (uitvouwbare) afbeelding in bijlage 2.

2.2 Europa

Sinds 2017 levert Nederland een militaire bijdrage aan de NAVO-voortgeschoven aanwezigheid in de Baltische Staten. Mede met het oog op de Russische opstelling is door de NAVO-bondgenoten tijdens de NAVO Top in Warschau in 2016 besloten tot geloofwaardige afschrikking richting Rusland. Dit heeft onder andere geleid tot de ontplooiing van een voortgeschoven aanwezigheid, *enhanced Forward Presence* (eFP), op rotatiebasis in Estland, Letland, Litouwen en Polen. Zoals ook gemeld in de kamerbrief over de Nederlandse bijdrage aan eFP, levert Nederland als betrouwbare bondgenoot hieraan een bijdrage.¹⁰

Nederland heeft verder direct belang bij stabiliteit in de Westelijke Balkan vanwege de geografische nabijheid en de geopolitieke relaties. De internationale gemeenschap spant

⁸ Het kabinet informeerde uw Kamer al eerder over deze trends in de Internationale Veiligheidsstrategie (IVS) en de beleidsbrief Internationale Veiligheid.

⁹ Exclusief circa 1000 militairen in het kader van de noodhulpverlening na orkaan Irma (Militaire Bijstand).

¹⁰ KST 29 521-359.

zich hier sinds de oorlogen in voormalig Joegoslavië voor in met een combinatie van diplomatieke, ontwikkelingssamenwerkings- en militaire en civiele middelen. In vergelijking met de jaren '90 is er in de Westelijke Balkan weliswaar sprake van relatieve rust, maar is in delen van de regio geen sprake van duurzame stabiliteit. Een aantal complexe factoren, zoals een zwakke rechtsstaat, de slechte sociaaleconomische situatie, lokale en regionale spanningen, grensoverschrijdende criminaliteit, mensensmokkel en radicalisering vormen hierbij risico's en belemmeringen voor verdere ontwikkeling. Het is van groot belang dat de landen in de regio inspanningen blijven leveren om deze problemen het hoofd te bieden.

De internationale gemeenschap kan hier een ondersteunende rol in spelen en doet dat ook. De diplomatieke inspanningen en de inspanningen op het vlak van ontwikkeling zijn daarbij grotendeels gekoppeld aan het Europees integratieproces en de bijbehorende hervormingsagenda's in verschillende landen. Het gaat hierbij niet alleen om technische herzieningen, maar veeleer om een keuze van de landen zelf voor de fundamentele waarden waarop onder andere de EU is geschaagd. De internationale gemeenschap neemt echter wel steeds minder uitvoerende taken op zich en streeft ernaar om op termijn ook de adviserende rol geleidelijk terug te brengen. Hiermee krijgen de landen nog meer verantwoordelijkheid voor hun eigen toekomst.

Naast de inzet op het bilaterale- en EU-spoor, speelt Nederland in dit proces ook een rol dankzij de bijdrage van militaire en civiele middelen aan de missie EULEX Kosovo¹¹. Tot begin 2017 werd ook een bijdrage geleverd aan EUFOR Althea¹² en KFOR¹³. Het kabinet besloot deze laatste genoemde bijdragen te beëindigen.¹⁴

2.2.1 eFP (Litouwen)

Ontwikkelingen

De vooruitgeschoven aanwezigheid in de Baltische Staten en Polen in de vorm van *enhanced Forward Presence* (eFP) draagt bij aan geloofwaardige afschrikking richting Rusland. Zoals ook aan uw Kamer gemeld in de kamerbrief "Nederlandse bijdrage aan *enhanced Forward Presence*" van 24 maart 2017, brengt eFP tot uitdrukking dat een schending van het verdragsgebied leidt tot onmiddellijke betrokkenheid van het gehele bondgenootschap. De NAVO-relatie met Rusland bestaat, naast geloofwaardige afschrikking die de NAVO onder andere middels de eFP vormgeeft, ook uit het voortzetten van de dialoog.¹⁵ Deze wordt onder andere vormgegeven via de NAVO-Rusland raad. Hoewel de dialoog hier moeizaam verloopt acht de NAVO het van belang deze gaande te houden.

11 Officiële website van EULEX <http://www.eulex-kosovo.eu>. Sterkte ongeveer 800 uitgezonden civiele en militaire medewerkers uit 28 EU-lidstaten en vijf niet EU-lidstaten.

12 Officiële website van EUFOR Althea <http://www.euforbih.org>. Sterkte ongeveer 600 militairen uit 17 EU-lidstaten en 5 niet EU-lidstaten.

13 Officiële website van KFOR http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_48818.htm. Sterkte ongeveer 4.600 militairen uit 21 NATO-lidstaten en 10 niet NATO-lidstaten. Zes landen leveren grote militaire contingenten (Oostenrijk, Duitsland, Italië, Slovenië, Turkije en de Verenigde Staten samen ruim 3.150 militairen).

14 Uw Kamer is daarover op 28 februari 2017 per brief geïnformeerd (KST 28676-264). De Nederlandse bijdrage aan EUFOR Althea is 24 februari 2017 beëindigd en de Nederlandse militaire bijdrage aan KFOR is per 31 maart 2017 beëindigd.

15 Onder andere vormgegeven via de NAVO-Rusland raad.

Nederland levert een bijdrage aan de vooruitgeschoven aanwezigheid in Litouwen, waar Duitsland *Framework Nation* is. In het bijzonder heeft Nederland aandacht voor het belang van strategische communicatie in het kader van de vooruitgeschoven aanwezigheid en hiertoe voert Nederland zowel op militair als diplomatiek vlak regelmatig overleg met de NAVO-partners en de Litouwse autoriteiten om zo de verspreiding van desinformatie te voorkomen en het draagvlak onder de Litouwse bevolking voor de vooruitgeschoven aanwezigheid verder te versterken. Overigens is onder de Litouwse bevolking breed draagvlak voor de NAVO-aanwezigheid. Uit onderzoek blijkt dat meer dan 80 procent van de bevolking de NAVO-aanwezigheid in Litouwen steunt.¹⁶

Mede in het kader van de Nederlandse bijdrage aan de vooruitgeschoven aanwezigheid heeft Nederland de ambassade in Litouwen vanaf november 2017 uitgebreid met een politiek medewerker en een project-defensieattaché.

Militaire activiteiten

Nederland neemt met ongeveer 270 militairen deel aan de multinationale battlegroup in Litouwen (MNBG), die onder leiding staat van Duitsland als *Framework Nation*. In maart 2017 zijn de eerste Nederlandse eenheden in het kader van de eFP ontplooid. In juli 2017 bereikte de MNBG in Litouwen de status *Initial Operational Capable* (IOC). Nederland leverde in 2017 afwisselend een gemechaniseerde of een gemotoriseerde infanteriecompagnie met gevechtsondersteuning. 2017 gold als een jaar waarin de capaciteit is opgebouwd. Inmiddels is een trainingsprogramma tot stand gebracht op grond waarvan de gereedheid van Nederlandse militairen, alsmede van de battlegroup en de Litouwse partnerbrigade, wordt versterkt. De Nederlandse bijdrage omvatte ook experts op het gebied van strategische communicatie, cyberveiligheid en elektronische oorlogsvoering. Zij ondersteunden de MNBG in het tegengaan van hybride dreigingen. Ook leverde Nederland een bijdrage op het gebied van logistieke ondersteuning van de battlegroup. De Nederlandse bijdrage omvatte verder stafofficieren en personeel voor het multinationale logistieke element.

2.2.2 *BAP (Baltische Staten)*

Militaire activiteiten

NAVO-lidstaten bewaken op rotatiebasis het luchtruim van de drie Baltische staten tegen militaire luchtdreiging en luchtruimschendingen. De Nederlandse luchtmacht is in de periode januari tot en met april 2017 voor *Baltic Air Policing* (BAP) ingezet. Nederland trad in deze periode op als *Lead Nation* en opereerde samen met Duitsland. Het Nederlandse detachement bestond uit vier F-16's met ondersteunend personeel, gestationeerd op de vliegbasis Siauliai in Litouwen en liaison (onder)officieren op het gevechtsleiding-centrum in Karmelava eveneens in Litouwen. Het Duitse detachement opereerde vanuit Estland. Gedurende deze inzet zijn 11 onderscheppingen door Nederlandse F16's uitgevoerd, om ongeïdentificeerde vliegtuigen te identificeren en/of te begeleiden uit het Baltische luchtruim.

¹⁶ <http://l24.lt/en/society/item/111552-lithuanians-are-particularly-positive-towards-nato-allies-polls-suggest>.

2.2.3 *EUFOR Althea (Bosnië-Herzegovina)*

Ontwikkelingen

De politieke ontwikkelingen in Bosnië-Herzegovina herbevestigden dat het land weliswaar stabiel is dan in de jaren '90, maar toonden eveneens aan dat deze ontwikkeling nog niet duurzaam is. De politieke impasse waar het land in verkeert zorgt er mede voor dat de hervormingsagenda vertraging oploopt. Ook is er in toenemende mate sprake van opzwepende, politieke retoriek met nationalistische en/of etnische ondertonen. Een internationale veiligheidspresentie blijft noodzakelijk. In verkiezingsjaar 2018 zal moeten blijken of Bosnië-Herzegovina serieus werk zal maken van zijn inzet tot verdere toenadering tot de Europees-Atlantische gemeenschap en daarmee samenhangende hervormingen op terreinen zoals corruptiebestrijding en versterking van de rechtstaat.

Militaire activiteiten

Onder het non-executieve deel van het mandaat bevordert *European Union Force* (EUFOR) Althea de zelfredzaamheid van de Bosnische strijdkrachten door middel van capaciteitsopbouw en training. Uitgangspunt is de Bosnische strijdkrachten bij te staan in de ontwikkeling naar NAVO-standaarden. De missie beschikt daarnaast over een executieve component, die kan worden ingezet om de veiligheid te handhaven. Defensie droeg in 2017 bij met drie militairen. De Nederlandse bijdrage aan EUFOR Althea is op 24 februari 2017 beëindigd. Uw Kamer is daarover op 28 februari 2017 per brief geïnformeerd.¹⁷

2.2.4 *KFOR (Kosovo)*

Ontwikkelingen

Het toenaderingsproces van Kosovo tot de EU blijft van belang voor de stabiliteit en ontwikkeling in Kosovo. In 2017 is in beperkte mate voortgang geboekt in dit proces, vooral doordat sprake was van een aanhoudende politieke patstelling. De vervroegde parlementsverkiezingen van juni 2017 hebben daarbij niet geleid tot een significante verandering.

De politieke verdeeldheid is mede het gevolg van een tweetal invloedrijke factoren: de nog altijd zeer gevoelige relatie tussen Kosovo en Servië en het van kracht worden van het zetelverdrag van de *Specialist Chambers/Specialist Prosecutor Office* (SC/SPO) van de *Kosovo Relocated Specialist Judicial Institution* op 1 januari 2017. De focus van de Kosovaarse politiek leek in 2017 meer uit te gaan naar deze en andere binnenlandspolitieke thema's, dan naar de langere termijn hervormingen die cruciaal zijn voor het toenaderingsproces. Het uitblijven van de aanklachten van de SC/SPO zorgt daarbij voor beroering in de politiek doordat onduidelijk is of politieke kopstukken voor de SC moeten verschijnen en zo ja welke.

Militaire activiteiten

Het doel van *Kosovo Force* (KFOR) is om te zorgen voor een *Safe and Secure Environment* (SASE) en *Freedom of Movement* (FOM) in overeenstemming met VNVR resolutie 1244. De uitvoeringsbepalingen uit de *Military Technical Agreement* (MTA)

¹⁷ KST 28 676-264.

tussen de Internationale Veiligheidsstrijdmacht in Kosovo (KFOR) en de Federale Republiek van Joegoslavië en de Republiek van Servië van 19 juni 1999 vormen de basis hiervoor. KFOR draagt hierdoor bij aan de ontwikkeling van een stabiel, democratisch, multi-etnisch en vredig Kosovo en de opbouw van de *Kosovo Security Forces*. Daarnaast waarborgt KFOR de bewegingsvrijheid van EULEX en andere internationale organisaties.

De Nederlandse bijdrage aan KFOR is op 31 maart 2017 beëindigd. De Nederlandse activiteiten in eerste maanden van 2017 stonden voornamelijk in het teken van de overdracht van taken binnen de missie en het daadwerkelijke vertrek.¹⁸

2.2.5 EULEX (Kosovo)

Ontwikkelingen

De *European Union Rule of Law Mission in Kosovo* (EULEX) heeft sinds oprichting van de missie in 2008 sterk bijgedragen aan de ontwikkeling van de rechtsstaat in Kosovo. In 2017 is verder toegewerkt naar het behalen van de doelstellingen van de missie, zoals versterking van de rechterlijke macht. De politieke ontwikkelingen in Kosovo waren niet behulpzaam voor het uitvoeren van deze doelstellingen. Temeer omdat de Kosovaarse politiek zich zeer kritisch opstelde ten opzichte van de missie, mede door de ondersteunende rol van EULEX bij de *Specialist Chambers* (SC) en *Specialist Prosecutor's Office* (SPO), en doordat twijfels rezen in het publieke domein over de missie ten gevolge van een zeer zichtbare corruptiezaak binnen de missie.

Eind 2017 is begonnen met een strategische herziening van de missie in aanloop naar het einde van het huidige mandaat van EULEX in juni 2018. Deze herziening zal voorzien in een verdere afbouw van de missie en gedeeltelijke overdracht van haar taken aan de Kosovaarse autoriteiten en de andere EU-instellingen in het land.

Civiele en militaire activiteiten

In 2016 heeft de EU besloten de missie te reduceren van 1600 naar 800 personen. Gelet op de overdracht van een deel van de taken en de nieuwe personele omvang van EULEX Kosovo, besloot het kabinet de Nederlandse bijdrage van maximaal 30 functionarissen te verlagen onder het nieuwe mandaat. Conform kabinetsbesluit van 4 juli 2016 had Nederland in 2017 het mandaat om maximaal twintig functionarissen te leveren aan EULEX Kosovo.¹⁹ Zij hielden zich onder andere bezig met strafzaken rondom oorlogsmisdrijven en drugshandel, toetsing van nieuwe Kosovaarse conceptwetgeving, mensenrechten, capaciteitsopbouw en het voeren van interne onderzoeken binnen de missie.

2.3 Midden-Oosten

De situatie in het Midden-Oosten is één van de oorzaken van de aanhoudende instabiliteit aan de zuidoostflank van Europa. Het voortdurende conflict in Syrië, de instabiele situatie in Irak en regionale etnisch-religieuze spanningen testen de veerkracht van de landen in de regio. Nog steeds is er sprake van een groot aantal vluchtelingen en ontheemden die voor het grootste deel worden opgevangen in landen als Libanon, Jordanië en Irak. Hoewel er veel voortgang is geboekt in de strijd tegen

¹⁸ KST 28 676-264.

¹⁹ Kamerbrief inzake verlenging Nederlandse bijdrage aan EULEX Kosovo, KST 29 521-252.

Islamitische Staat in Irak en Syrië (ISIS), is de voedingsbodem voor grensoverschrijdend terrorisme nog steeds aanwezig. De Nederlandse inzet in het Midden-Oosten blijft er daarom op gericht om, in het kader van de bevordering van de internationale rechtsorde, een bijdrage te leveren aan het deëscaleren van de situatie in de regio. De Nederlandse inzet in militaire en civiele missies in het Midden-Oosten vormt hier een belangrijk onderdeel van en sluit nauw aan bij de diplomatieke en OS-inspanningen van Nederland in het Midden-Oosten. In 2017 zijn Nederlandse militairen en civiele functionarissen ingezet in het kader van de operaties/missies: ATFME, CBMI, UNTSO²⁰, UNDOF²¹, UNIFIL²², EUBAM Rafah²³, EUPOL COPPS en USSC.

2.3.1 *Strijd tegen ISIS (Irak en Syrië)*

Ontwikkelingen

Nederland besloot in 2014 deel te nemen aan de internationale strijd tegen ISIS en, in het kader van de bevordering van de internationale rechtsorde, een bijdrage te leveren aan het de-escaleren van de situatie in de regio en het beschermen van de burgerbevolking. In de artikel 100-brief van 9 september 2016 heeft het kabinet aangekondigd om de strijd zowel op militair als op civiel spoor door te zetten tot 31 december 2017.²⁴ In de artikel 100-brief van 11 september 2017 is een verlenging tot eind 2018 aangekondigd.²⁵

In 2017 werd belangrijke voortgang geboekt in de strijd tegen ISIS.²⁶ In juli werd Mosul bevrijd, en in oktober de door ISIS zelfbenoemde hoofdstad Raqqa in Syrië. In december 2017 riep de Iraakse premier de overwinning op ISIS uit. Hoewel ISIS niet meer in staat lijkt om als reguliere strijdmacht op te treden, is de dreiging van ISIS nog niet verdwenen. De activiteiten van de organisatie lijken steeds meer ondergronds plaats te vinden. Naast de militaire campagne bestond er in 2017 ook een actieve inzet op civiele sporen (buitenlandse strijders, terrorismefinanciering, communicatie). Hierdoor zijn de olie-inkomsten van ISIS sterk gedaald, evenals het aantal buitenlandse strijders.

Militaire activiteiten

Trainingsmissie

Als gevolg van de ontwikkelingen in de strijd tegen ISIS is de trainingsbehoefte van de coalitie veranderd. Hierbij was in 2017 sprake van een verschuiving van behoefte aan training van gevechtseenheden naar training aan eenheden zoals *hold forces* die een rol spelen bij het stabiliseren van de veiligheidssituatie in bevrijde gebieden. Het aanbod aan opleidingen, en advies en assistentie is bij voortduring aangepast aan de behoefte. In kwantitatieve en kwalitatieve zin was de Nederlandse bijdrage in 2017 zonder meer

20 Officiële website van UNTSO <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/untso>. Sterkte ruim 1.400 militairen uit 25 landen.

21 Officiële website van UNDOF <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/undof>. Sterkte ongeveer 800 militairen uit zes landen.

22 United Nations Interim Force in Lebanon.

23 Officiële website van EUBAM <http://www.eubam-rafah.eu>. De kernstaf bestaat uit vier EU-stafleden. Drie EU-lidstaten hebben functionarissen *stand-by* staan.

24 KST 27 925-597

25 KST 27 925-612

26 Zie ook Voortgangsrapportage over de Nederlandse bijdrage in de strijd tegen ISIS (KST 27925-R), waarin uw Kamer werd geïnformeerd over de politieke en humanitaire ontwikkelingen in Irak en Syrië, de voortgang in de strijd tegen ISIS en de Nederlandse inzet.

significant te noemen. Vooral met de flexibiliteit waarmee de Nederlandse trainers zijn ontplooid heeft Nederland een waardevolle bijdrage geleverd.

De Nederlandse bijdrage aan de *Capacity Building Mission Iraq* (CBMI) bestond in 2017 uit drie *Flexible Training Teams* (FTT) en stafpersoneel, waaronder de chef-staf, voor het *Kurdistan Training Coordination Centre* (KTCC) in Erbil. Het Nederlandse CBMI-contingent bestond uit ongeveer 150 militairen. In coalitieverband zijn via het KTCC opleidingen verzorgd aan conventionele Koerdische eenheden. Het opleidingsprogramma was breed gericht op zowel basistraining van individuele militairen als specifieke training van ervaren eenheden. De Nederlandse FTT waren in 2017 betrokken bij de opleiding van 4.468 cursisten. De FTT zijn ook buiten de Koerdische Autonome Regio (KAR) ingezet, om Iraakse eenheden op locatie te trainen. Gedurende het jaar is de behoefte aan flexibel inzetbare trainingsteams toegenomen. Er deed zich een verschuiving voor van training van gevechtseenheden naar eenheden zoals *hold forces* en *border guards*. Dit type eenheden speelt een cruciale rol in de stabilisatie van bevrijde gebieden. In het kader van de ontwikkelingen was het voor Nederland in 2017 opportuun de haalbaarheid van *Expeditionary Training Teams* (ETT) te onderzoeken. ETT zijn op afroep beschikbaar en kunnen vraagafhankelijk voor kortdurende trainingen worden samengesteld. Vooruitlopend op de introductie van ETT heeft het kabinet eind 2017 besloten met ingang van 2018 één van drie FTT uit Noord-Irak terug te trekken en als ETT in Nederland gereed te houden.²⁷

Advise & Assist

Nederlandse *Special Operations Forces* (SOF) verzorgden in 2017, in nauwe samenwerking met een Belgisch SOF-team *Advise & Assist* taken. Binnen het mandaat is aansluiting gezocht bij de snel veranderende operationele omstandigheden en de hieruit voortvloeiende behoefte van de coalitie. Het accent van de Belgisch-Nederlandse SOF-inzet is in 2017 verlegd van functiegerichte opleidingen aan de Iraakse SOF-academies in Bagdad, naar de begeleiding (*Advise & Assist*) van Iraakse eenheden vanuit Erbil. In Bagdad werd onder meer de opleiding van Iraakse *Forward Air Controllers* (FAC) en EOD-personeel verzorgd.²⁸ Vanwege de veranderende behoefte en de geboekte vooruitgang in de strijd tegen ISIS is het aantal SOF-trainers in 2017 geleidelijk teruggebracht naar ruim 30 militairen.

Air Task Force (ATF) - Air to Air Refuelling (AAR)- KDC-10

Nederland heeft in twee rotaties, van januari tot maart en van juni tot december 2017, bijgedragen aan de luchtcampagne van *Operation Inherent Resolve* (OIR) met KDC-10 tankervliegtuigen. De vliegtuigen zijn ingezet voor *Air to Air Refuelling* (AAR) en waren gemiddeld 200 uur per maand *airborne*. De eerste rotatie bestond uit 36 militairen, opererend vanaf een vliegbasis in Koeweit, en één liaisonofficier op het CAOC in Qatar.²⁹ De tweede rotatie bestond uit 41 militairen en twee liaisonofficiëren op het CAOC.

Air Task Force (ATF) – Intra Theatre Air Support (ITAS) – C-130

Nederland heeft van oktober tot december 2017 ook bijgedragen aan de luchtcampagne van OIR met een C-130 Hercules transportvliegtuig. Het vliegtuig is ingezet voor intra-

²⁷ KST 27 925-616.

²⁸ In 2017 was Nederland betrokken bij, of verantwoordelijk voor, de opleiding van 27 Iraakse militairen aan de SOF-academies in Bagdad.

²⁹ KST 27 925-607.

theater luchttransport en leverde gemiddeld 200 vliegreuen per maand. Evenals de KDC-10 was dit vliegtuig gestationeerd op de vliegbasis in Koeweit. Vanwege de inzet van de C-130 ontstond een geïntegreerd KDC-10/C-130 detachement. Hierdoor kon de omvang van de ondersteuning worden beperkt. Het C-130 detachement bestond uit circa 55 militairen.

Force Protection Middle East (FPME)

Op 28 juni 2016 is de Nederlandse F-16 bijdrage aan OIR overgenomen door België. Sindsdien leverde Nederland de *Force Protection* (FP) voor het Belgische detachement op de Jordaneze Luchtmachtbasis. Het Nederlandse FP-detachement bestond uit 36 militairen. Daarnaast werd door dit detachement toegezien op het onderhoud en beheer van de aanwezige Nederlandse uitrusting en door Nederland gehuurde infrastructuur. Conform de afspraken met Nederland werd dit door België gebruikt gedurende de Belgische F-16 missie. Nederlandse F-16's zijn eind december 2017 teruggekeerd in de ATFME missie en nemen sinds januari 2018 weer deel aan de luchtcampagne. België heeft in december 2017 de FP-taak overgenomen.³⁰

Processing, Exploitation and Dissemination (PED)

Nederland heeft in 2017 met twee analisten en een liaisonofficier bijgedragen aan de *Processing, Exploitation and Dissemination*-cel (PED-cel). De PED-cel is gestationeerd in de *European Partner Integration Enterprise* (CPIE) op de vliegbasis Ramstein (Duitsland), en voorziet in specialistische analysecapaciteit ten behoeve van het *Intelligence, Surveillance and Reconnaissance* (ISR)-proces, met name op gebied van analyse van *Full Motion Video* (FMV). Slechts een beperkt aantal landen levert PED-capaciteit. Nederland heeft deze capaciteit binnen de luchtketen recent ontwikkeld.

Targeting Support Cell (TSC)

In 2017 heeft Nederland met een *Targeting Support Cell* (TSC) voorzien in de OIR-coalitiebehoefte aan meer specialistische capaciteit op het gebied van doelbestrijding (*targeting*). De Kamer is over deze bijdrage geïnformeerd in mei 2017.³¹ Met name capaciteiten op het gebied van *advanced target development* en *Battle Damage Assessment* (BDA) zijn binnen de coalitie een niche-capaciteit. Nederland heeft een cruciale bijdrage geleverd aan het *advanced target development*-proces. Deze kennis is opgebouwd dankzij jarenlange F-16 inzet in diverse missies. De TSC bestond initieel uit vijf militairen en is gedurende 2017 naar negen militairen uitgebreid. Verbonden aan de inzet van de TSC is de inzet van negen liaisonofficieren, verspreid over hoofdkwartieren in de VS, Duitsland, Irak, Koeweit, Jordanië en Qatar die daar reeds geplaatst waren voor andere inzet-operaties.

United Nations Mine Action Service (UNMAS)

Het UNMAS-programma in Irak is gestart in juni 2015 en heeft tot doel de heroverde gebieden veilig te stellen van explosieven. In de voorheen door ISIS bezette gebieden is een grote hoeveelheid explosieven achtergebleven, waardoor de veilige terugkeer van burgers en het starten van humanitaire hulpprojecten worden belemmerd.³² In november en december 2017 leverde Nederland aan UNMAS een *IED Threat Mitigation Advisor*. Deze militair is eind 2017 in overleg met de UN teruggetrokken, omdat de uit te voeren werkzaamheden niet aansloten bij de overeengekomen taakbeschrijving, *force*

³⁰ KST 27 925-616.

³¹ KST 27 925-608.

³² In en rondom Mosul vonden er alleen in de maand juli al 327 incidenten met achtergebleven explosieven plaats.

protection en pantservoertuigen ontbraken en omdat de medische ondersteuning van deze militair niet kon worden gewaarborgd.

2.3.1 UNIFIL (Libanon)

Ontwikkelingen

De *United Nations Interim Force in Lebanon* (UNIFIL) focust zich op beëindiging van vijandelijkheden in het grensgebied tussen Israël en Libanon en het ondersteunen van de inzet van de *Lebanese Armed Forces* (LAF). Daartoe draagt UNIFIL bij aan het voorkomen van de aanwezigheid van ongeautoriseerd personeel en wapens, het ondersteunen van de LAF in het herstellen van het gezag in Zuid-Libanon en het beschermen van de burgerbevolking.

Militaire activiteiten

De Nederlandse bijdrage bestond in de periode juni tot december 2017 uit één officier in de functie van genderadviseur, verantwoordelijk voor advisering omtrent de implementatie van VNVR 1325 betreffende Vrouwen, Vrede en Veiligheid. De genderadviseur was onder andere belast met trainingen, assistentie aan de *Sexual Exploitation and Abuse* (SEA) Officer en samenwerking met CIMIC en *outreach*-eenheden. Als herkenbaar resultaat van deze missie is onder leiding van de Nederlandse genderadviseur gestart met een pilot voor *Full Female Patrols*.

2.3.2 UNDOF (Golan)

Ontwikkelingen

De *United Nations Disengagement Observer Force* (UNDOF) is een gewapende waarnemingsmissie, die sinds 1974 op de Golan-hoogvlakte toeziet op het staakt-het-vuren tussen Syrië en Israël. Daarnaast heeft UNDOF een beschermingstaak voor UNTSO (zie paragraaf 2.3.2). Het huidige VN-mandaat van de missie³³ wordt halfjaarlijks verlengd. Vanwege de volatiele situatie in de regio zijn de werkzaamheden van UNDOF en UNTSO van onverminderd belang. UNDOF fungeert als intermediair tussen Israël en Syrië en de missie heeft een belangrijke rol om de *spill-over* effecten van het conflict in Syrië te dempen. Daarnaast worden er essentiële posities bezet, zoals de posities op Mt Hermon, die bijdragen aan het voorkomen van escalatie.

De veiligheidssituatie blijft fragiel en het aantal geweldsincidenten, vooral tussen het Syrische leger en gewapende groeperingen, en gewapende groeperingen onderling, is zorgelijk. UNDOF heeft zich vanwege de verslechterde veiligheidssituatie eind 2014 moeten terugtrekken van de Syrische zijde (ookwel B-zijde) van de *Area of Separation* (AOS). De aanwezigheid van UNDOF-troepen in de *Area of Separation* (AOS) is sindsdien beperkt tot een vijftal VN-locaties. UNDOF heeft de terugkeer naar de AOS uitgebreid in 2017 maar een volledige terugkeer naar de B-zijde is in 2017 nog niet gerealiseerd.

Militaire activiteiten

In 2017 heeft Nederland aan de missie bijgedragen met twee liaisonofficieren aan de A-zijde. Vanwege het lopende conflict was het niet mogelijk een liaisonofficier aan de B-zijde te stationeren. Met de inzet van liaisonofficieren beoogt UNDOF de communicatie

³³ VNVR-resolutie 2257 (2015).

tussen de partijen te bevorderen om zo de spanning tussen Israël en Syrië te verminderen. Voortdurend is getracht een situatie te scheppen waarbij ook de positie aan B-zijde kon worden bezet.

2.3.3 *UNTSO (Israel, Libanon en de Golan)*

Ontwikkelingen

De *United Nations Truce Supervision Organization* (UNTSO) heeft als taak toezicht te houden op de bestanden in de regio tussen Israël en de omliggende landen. Het sinds 1948 doorlopende VN-mandaat heeft een regionale invalshoek en stelt de missie in staat de UNTSO waarnemers flexibel in te zetten daar waar zij van meerwaarde zijn. De missie is dan ook nauw verbonden met UNDOF en UNIFIL. Sinds 1956 draagt Nederland met militaire waarnemers bij aan deze missie. In 2017 zijn UNTSO-waarnemers vooral in de grensgebieden tussen Syrië en Israël, en Israël en Libanon ingezet. Mede door de voortdurende oorlog in Syrië blijft de veiligheidssituatie op de Golan-hoogte precair.

Militaire activiteiten

Het toezicht op de bestanden wordt uitgeoefend via inspecties van op de Golan gelegerde troepen van de *Israeli Defence Forces* (IDF) en de *Syrian Arab Armed Forces* (SAAF). UNTSO rapporteert aan de VN Veiligheidsraad. De Nederlandse bijdrage bestond in 2017 uit gemiddeld 13 militairen in de rang van officier (UNMO's en 1 *Senior Staff Officer*). Als gevolg van het interne conflict in Syrië was in 2017 geen sprake van een presentie in dat land. In december 2017 zijn voorbereidingen getroffen om in januari 2018 een inspectie uit te voeren in voorbereiding op de terugkeer naar de B-zijde (Syrië). Die inspectie is uitgevoerd.

2.3.4 *EUBAM (Rafah)*

Ontwikkelingen

Het doel van de *European Union Border Assistance Mission* (EUBAM) Rafah is het verbeteren van de veiligheid van grensverkeer van personen bij de grensovergang Gaza – Egypte, in het kader van de *Agreement on Movement and Access* tussen Israël en de Palestijnse Autoriteiten (PA). Sinds Hamas de macht heeft overgenomen in de Gazastrook in 2007 is deze missie een slapende missie geworden.

Nadat Hamas en Fatah op 12 oktober 2017 een verzoeningsovereenkomst tekenden leek een heractivering van de missie een stap dichterbij. De missie heeft actie ondernomen om zich hierop voor te bereiden. Zo werd in samenspraak met de *European External Action Service* (EEAS) het gezamenlijke heractiveringsplan herschreven en een nieuwe missieleider aangesteld. Ook bezocht een EU-delegatie de missie en de grensovergang in Rafah om de behoefte van de verschillende actoren te identificeren.

De grensovergang in Rafah is sinds de overeenkomst in 2017 slechts kort open geweest, van 18 tot en met 21 november. Zo'n 4000 reizigers – in beide richtingen – zijn in die periode zonder noemenswaardige incidenten de grens overgestoken. De geplande permanente opening van de grensovergang heeft naar aanleiding van veiligheidsoverwegingen van Egypte niet plaats gevonden. Hiernaast is voortgang geboekt op het gebied van het *Preparedness Project* dat sinds 2007 de actieve cel van de missie vormt. Dit project voorziet in de voorbereiding op een mogelijke terugkeer van de missie, middels *capacity assessments*. Ook ondersteunde de missie in 2017 de

implementatie van de *Integrated Border Management Strategy* van de *General Administration for Border and Crossings*.

Militaire activiteiten

De Nederlandse bijdrage bestond in 2017 uit drie militairen van de Koninklijke Marechaussee die op *stand-by* stonden. In geval van reactivering van EUBAM Rafah kunnen zij binnen 90 dagen worden ingezet. In 2017 is het niet tot een daadwerkelijke inzet gekomen.

2.3.5 *EUPOL COPPS (Westbank, Gaza)*

Ontwikkelingen

De *EU Co-ordinating Office for Palestinian Police Support* (EUPOL COPPS) is een civiele *rule of law*- en politie missie die zich richt op de advisering en capaciteitsopbouw van de Palestijnse politie- en justitieketen. De missie fungeert als een strategisch partner voor het ambassadekantoor in Ramallah. Het Nederlandse Veiligheid en Rechtsorde programma zorgt ervoor dat Nederland een belangrijke rol speelt in de (hervorming van de) justitiesector in de Palestijnse Gebieden. Zo verstrekt de missie onder andere technische ondersteuning aan de justitiële werkgroep vergaderingen, die in 2017 onder leiding stonden van Nederland.

In 2017 heeft de missie het overgrote deel van haar werkzaamheden met succes kunnen uitvoeren. Zo werd in december, na jarenlange inspanningen, de *politiewet* aangenomen. De missie en ook de vier Nederlandse experts binnen de missie waren hier in 2017 nauw bij betrokken. De wet is een grote stap in de professionalisering van de sector en zal ten goede komen aan de legitimiteit van de politie- en justitie keten. Daarnaast zijn er een vijfjaren (2017-2022) *Security Sector Strategic Plan* en *Justice Sector Strategic Plan* aangenomen. Experts van de missie zullen het Ministerie van Binnenlandse zaken en de politie adviseren op gebied van implementatie. Op verzoek van het ambassadekantoor in Ramallah is de missie daarnaast nauw betrokken geweest bij het opstellen van een lijst met technische prioriteiten, die een doorbraak in de justitiële sector kunnen bewerkstelligen.

2.3.6 *USSC (Jeruzalem en Ramallah)*

Ontwikkelingen

De *United States Security Coordinator for Israel and the Palestinian Authority* (USSC) richt zich op het professionaliseren van de Palestijnse veiligheidssector. Daarmee levert USSC een belangrijke en effectieve bijdrage aan de mogelijkheid tot een stabiele Palestijnse staat, wat een realisatie van de twee-staten oplossing bevordert. Dit programma heeft tevens een belangrijke liaisonfunctie in de bevordering van de samenwerking tussen de Palestijnse en de Israëlsche veiligheidssector. De inzet van USSC op de versterking van de Palestijnse veiligheidssector is complementair aan de inzet van EUPOL COPPS (politie en *Rule of Law*), alsook het Nederlandse bilaterale ontwikkelingsprogramma, dat gericht is op veiligheid en rechtsorde. Nederlandse inspanningen richten zich op *accountability* en een duurzame justitie- en veiligheidssector opdat Palestijnen gebruik kunnen maken van een professionele dienstverlening op deze terreinen.

De werkzaamheden van de missie richten zich in het algemeen op de veiligheidssituatie in de Palestijnse Gebieden. Meer specifiek betekent dit dat de Palestijnse veiligheidstroepen worden getraind in het handhaven van de openbare orde. Daarnaast worden Israëliëse *incursions* in Area A in kaart gebracht, alsmede de uitbreiding van de verantwoordelijkheden van de Palestijnse veiligheidsdiensten in Area B.³⁴ Nederlandse militairen hebben hieraan bijgedragen onder andere door middel van het geven van trainingen.

Civiele activiteiten

Nederland droeg in 2017 bij met een civiel expert in de functie van *Course Director* van de *Palestinian Officers Academy* (POA), welke in maart 2017 van start ging. Samenwerking met het leiderschap van de POA is veelal moeizaam gebleken, door een gebrek aan Palestijns *commitment* aan POA.

Militaire activiteiten

De militaire bijdrage aan USSC bestond in 2017 uit vijf militairen. Zij vervulden de functies van *Strategic Engagement Officer*, Programmamanager Communicatie en Informatiesystemen, Programmamanager Infrastructuur, Mentor-Coach van het *Central Training Institute* (CTI) en *Military Technical Advisor*. De drie eerstgenoemde militairen werkten vanuit de staf van USSC in het Amerikaanse consulaat te Jeruzalem. De andere twee werkten met het *British Support Team* vanuit Jericho. Tot de resultaten van de Nederlandse militaire inzet behoren de aanwezigheid van een vrouwelijke mentor als rolmodel (gender), het opstarten van een *Quality Assurance* (QA)-project binnen het CTI, het ontwerpen van een opleidingsprogramma ter ondersteuning van QA-project en een bijdrage aan de realisatie van twee cursussen gericht op leiderschap (als onderdeel van de *Palestinian Leadership Courses*).

2.4 Afrika

Instabiliteit in Afrika (vooral Noord-Afrika, de Sahel en de Hoorn van Afrika) genereert fysieke en economische veiligheidsrisico's voor Europa, en daarmee ook voor Nederland. Door bij te dragen aan vredesoperaties in Afrika en aan capaciteitsopbouw van regionale en nationale veiligheidsstructuren draagt Nederland bij aan internationale vrede en veiligheid en bevordert het daarmee de internationale rechtsorde. Daarom zijn in 2017 Nederlandse militairen en civiele (politie)functionarissen ingezet in het kader van: EUNAVFOR Atalanta, EUTM Somalië³⁵, MINUSMA³⁶, EUTM Mali³⁷, EUCAP Sahel Mali³⁸, EUNAVFORMED Sophia³⁹, EUBAM Libië⁴⁰, UNMISS⁴¹ en ACOTA⁴². Bij de deelname aan

34 Area A: Gebied dat volledig onder civiele en veiligheidsverantwoordelijkheid van Palestijnse autoriteit staat. Area B: gebied dat onder gedeelde verantwoordelijkheid van de Palestijnse Autoriteit en Israël staat.

35 Officiële website van EUTM Somalië <http://www.eeas.europa.eu/csdp/missions-and-operations/eutm-somalia>. Sterkte ongeveer 125 militairen uit 10 EU-lidstaten en één niet-EU-lidstaat.

36 Officiële website van MINUSMA: <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/minusma>.

37 Officiële website van EUTM Mali <http://www.eutmmali.eu>. Sterkte ongeveer 550 militairen uit 23 EU-lidstaten en vijf niet-EU-lidstaten. Vier landen leveren grote militaire contingenten (België, Duitsland, Frankrijk, Spanje samen bijna 350 militairen).

38 Officiële website van EUCAP Sahel: <http://eucap-sahel.eu>.

39 Officiële website van EUNAVFORMED Sophia: https://eeas.europa.eu/csdp-missions-operations/eunavfor-med_en

40 Officiële website van EUBAM Libië: https://eeas.europa.eu/csdp-missions-operations/eubam-libya_en

41 Officiële website van UNMISS <http://www.unmiss.unmissions.org>. Sterkte ongeveer 13.500 functionarissen (afkomstig uit ruim 60 landen) waaronder ruim 10.000 militairen en ruim 1.000 politiefunctionarissen.

42 Officiële website van ACOTA <http://www.state.gov/p/af/rt/acota>. Het trainingsprogramma wordt uitgevoerd in meer dan 25 Afrikaanse staten.

deze missies wordt de integratie met andere sporen van nationale of internationale inzet zoals humanitaire hulp of ontwikkelingssamenwerking, actief gezocht. Lokale capaciteitsopbouw en nationaal 'eigenaarschap' zijn belangrijke uitgangspunten van de Nederlandse inzet.

Een goed voorbeeld is de Nederlandse geïntegreerde inzet in de Sahel. De problematiek waar de Sahel mee kampt, zoals terrorisme, criminaliteit en irreguliere migratie is grensoverschrijdend van aard en vraagt om een geïntegreerde, regionale aanpak gericht op zowel het tegengaan van acute veiligheidsdreigingen als de aanpak van de grondoorzaken van instabiliteit en conflict. Via ontwikkelingssamenwerking levert Nederland een bijdrage aan de aanpak van de grondoorzaken van instabiliteit en irreguliere migratie. Op veiligheidsgebied leverde Nederland in 2017 met de inzet in MINUSMA een directe bijdrage aan de stabiliteit van Mali. Er werd tevens ingezet op de duurzame capaciteitsopbouw van de veiligheidssectoren in de regio, onder andere met personele bijdragen aan EUCAP Sahel Mali, EUCAP Sahel Niger en deelname aan het ACOTA-programma. Zoals vermeld in de kamerbrief over de oprichting van de G5-troepenmacht van 4 september 2017, acht Nederland het een positieve ontwikkeling dat de G5-landen (Mali, Niger, Mauritanië, Burkina Faso en Tsjad) verantwoordelijkheid nemen voor de eigen veiligheid. Nederland heeft dit initiatief dan ook zowel politiek als financieel ondersteund.

2.4.1 EUNAVFOR ATALANTA (oostkust Afrika)

Ontwikkelingen

Voor Nederland, als handelsnatie, zijn vrije en veilige mondiale scheepvaartroutes van groot economisch en strategisch belang. Daarnaast hecht Nederland grote waarde aan een goed functionerende internationale rechtsorde. Nederland heeft daarom belang bij de bestrijding van piraterij in het risicogebied nabij Somalië. Begin 2017 vonden voor het eerst sinds 2012 opnieuw twee succesvolle kapingen plaats, terwijl gedurende het jaar vier pogingen daartoe werden geregistreerd. Hieruit blijkt dat de capaciteit en de intentie voor het aanvallen van koopvaardij schepen nabij Somalië nog steeds bestaan.

Op 11 mei vond de Londen Conferentie plaats, waar een *Security Pact* en een *New Partnership for Somalia* werden aanvaard, waarmee o.a. wordt voorzien in een nieuwe veiligheidsarchitectuur voor Somalië, de *National Security Architecture*. Afgesproken is om de implementatie hiervan te geleiden via de *Comprehensive Approach to Security*, die bijdraagt aan een verbeterde coördinatie tussen de gezamenlijke inzet van de internationale gemeenschap en Somalië. De implementatie van de afspraken verliep moeizaam. Dit kwam onder andere doordat de spanningen tussen de federale regering en de deelstaten opliepen als gevolg van de crisis tussen Saudi-Arabië en Qatar.

In het najaar voerde de Federale Regering van Somalië een *Operations Readiness Assessment* (ORA). Deze wees uit dat het Somalische leger (SNA) ondanks jaren van capaciteitsopbouw door o.a. EUTM momenteel vrijwel niet inzetbaar is in de strijd tegen Al-Shabaab (AS). De internationale gemeenschap, waaronder Nederland, blijft druk zetten op de Somalische federale regering om meer verantwoordelijkheid en eigen initiatief te nemen bij de opbouw van een Somalische veiligheidssector, waarvan de ontwikkeling van maritieme capaciteit voor de bestrijding van piraterij, en de aanpak van grondoorzaken, belangrijke componenten zijn.

Civiele activiteiten

Nederland leverde ook in 2017 een politiek adviseur (POLAD) aan *European Union Naval Force* (EUNAVFOR) Atalanta. Deze is gestationeerd in Nairobi waar hij de missieleiding adviseerde op het gebied van beleid, politiek en strategische besluitvorming. Ook is de POLAD een belangrijke schakel tussen het hoofdkwartier in Northwood (VK) en de inzet van de missie op zee, voor de kust van Somalië. De POLAD onderhoudt daarnaast goede contacten met onder andere de Somalische autoriteiten, andere EU-missies, internationale organisaties en de Nederlandse ministeries van Defensie en Buitenlandse Zaken.

Militaire activiteiten⁴³

Sinds 2009 nemen Nederlandse militaire eenheden deel aan EU-operaties tegen piraterij aan de oostkust van Afrika. Met de artikel 100-brief van 9 december 2016 is de Kamer geïnformeerd over de Nederlandse bijdrage aan anti-piraterijoperaties in 2017.⁴⁴ In overeenstemming met deze brief nam Nederland in 2017 met een *Landing Platform Dock* (LPD) deel aan EUNAVFOR Operatie Atalanta. De Zr.Ms. Rotterdam opereerde in het missiegebied van 13 september tot 16 november 2017. De vaste bemanning was aangevuld met onder meer een Nederlands en een Zweeds *enhanced boarding element* (EBE) inclusief *combatboats* van het type FRISC (NLD) en CB90 (ZWE), role-2 medische verzorging en een Cougar-detachement. De operatie werd aangestuurd door een Italiaans geleid *Force Head Quarter* (FHQ) aan boord van het schip ITS Fasan.

Gedurende de 65 dagen dat de Rotterdam actief was voerde de bemanning verschillende taken uit. Een van de taken betrof *Baseline Counter Piracy*. Dit is de standaard patrouilletaak die dient ter afschrikking van piraten en het beschermen van koopvaardij schepen. Hieronder viel ook het monitoren van visserij en de controle van de naleving van de *best practices* die gelden voor koopvaardij schepen die zich in het gebied bevinden. Daarnaast vervulde de Zr.Ms. Rotterdam een aantal *focused operations* met het doel om inlichtingen te verzamelen in een specifiek gebied. Dit gebeurde o.a. door verkenningen van de kust met de helikopter of kleine vaartuigen en gesprekken met walautoriteiten. Ook was de Zr.Ms. Rotterdam betrokken bij *Local Maritime Capacity Building*, waarbij 61 trainees van maritieme eenheden kortdurend werden getraind tijdens havenbezoeken in Somalië of omliggende landen. Tot slot leverde de Zr.Ms. Rotterdam medische assistentie aan *Mogadishu International Airport* in de nasleep van de grote bomaanslag die plaatsvond in Mogadishu op 14 oktober 2017.

2.4.2 EUTM (Somalië)

Ontwikkelingen

European Union Training Mission (EUTM) Somalië draagt bij aan de opbouw van een effectieve veiligheidssector.⁴⁵ De hoofdtak van de missie is het trainen van de Somalische veiligheidsstroepen, de *Somali National Army* (SNA). In 2017 heeft de missie zich gericht op het adviseren en opleiden van de leiding en eenheden van de SNA op het gebied van bestuur, genie-technische ondersteuning, inlichtingen, militair leiderschap en bedrijfsvoering. Daarnaast kreeg EUTM medio 2017 een nieuwe *Force Commander* (FC). Onder de nieuwe FC kende de missie een aantal positieve strategische veranderingen.

⁴³ De VPD-inzet wordt behandeld in hoofdstuk 5 (Nationale inzet).

⁴⁴ KST 29 521-334

⁴⁵ KST 29 521-307.

Zo werd o.a. gekozen werd voor een ander trainingsconcept waarbij afgestapt werd van de training van *mixed-clan* compagnieën. Tegelijkertijd blijven de complexe politieke- en veiligheidscontext waarbinnen de missie opereert negatieve gevolgen hebben voor de effectiviteit van EUTM. In dat licht, en zoals aan uw Kamer is gecommuniceerd in het verslag van de RBZ van december 2017, heeft het kabinet besloten de Nederlandse bijdrage van zes stafofficieren per 2 april 2018 te beëindigen.⁴⁶

Militaire activiteiten

Het Nederlandse mandaat voor EUTM Somalië biedt ruimte aan de inzet van maximaal 15 stafofficieren/onderofficieren. De missie bestaat uit een staf, een *Training Team* (TT) en een *Advisory Team* (AT). Nederland vervulde in 2017 zes posities, waarvan vijf op het hoofdkwartier in Mogadishu en één positie in de *Nairobi Support Cell* in Kenia. Nederland leverde één functionaris aan het TT, één functionaris aan het AT, drie functionarissen aan Staf EUTM Somalië en één functionaris aan de *Nairobi Support Cell*.

Op 1 januari 2017 is het vijfde mandaat voor EUTM Somalië ingegaan. Met de mandaatwijziging is de missie ten opzichte van het vorige mandaat overgegaan van individuele trainingen naar collectieve (*unit*) training van de *Somalia National Army* (SNA). Het missieplan van EUTM Somalië gaat uit van het trainen van één geïntegreerde eenheid van bataljonsgrootte per jaar, die bestaat uit driemaal een compagnie. Daarnaast beoogt de missie bij te dragen aan de ontwikkeling van bestuurscapaciteit van het Somalische ministerie van Defensie en het strategische en tactisch adviseren van de Generale Staf van de SNA.

Op 4 juni 2017 heeft Nederland de bijdrage aan het TT opgeschort, bij gebrek aan beschikbaarheid van werkzaamheden, o.a. door een tekort aan trainees. Voor de start van de training van de tweede infanteriecompagnie 'Flame' op 23 september is de bijdrage aan het TT weer hervat. Op 28 december 2017 is de training van de tweede infanteriecompagnie succesvol afgerond.

2.4.3 *MINUSMA (Mali)*

Ontwikkelingen

Zoals vermeld in de artikel 100-brief van 11 september 2017 hebben de Malinese partijen, mede door de ondersteunende rol van *Mission multidimensionnelle intégrée des Nations Unies pour la stabilisation au Mali* (MINUSMA) en de internationale gemeenschap, een aantal bemoedigende stappen gezet in het Malinese vredesproces.⁴⁷ Inmiddels zijn alle vijf de interim-besturen in de noordelijke regio's geïnstalleerd en zijn de gouverneurs teruggekeerd. De partijen hebben tevens overeenstemming bereikt over de aanstelling van het *Carter Centre* als onafhankelijke waarnemer. Dit Amerikaanse bemiddelingsbureau moet erop toe gaan zien dat alle partijen zich houden aan de afspraken gemaakt in het vredesakkoord. De implementatie van het vredesproces verloopt echter nog te traag en internationale druk om voortgang te bespoedigen blijft noodzakelijk. Om effectiever op te kunnen treden tegen *spoilers* van het vredesakkoord heeft de VN-Veiligheidsraad op 5 september 2017 (VNVR-resolutie 2374) een sanctieregime ingesteld.

⁴⁶ KST 21 501-02-1813.

⁴⁷ KST 29 521-349.

De veiligheidssituatie in met name Centraal-Mali is in 2017 verslechterd, mede vanwege de toegenomen aanwezigheid van jihadistische groeperingen.⁴⁸ Het bieden van operationele en logistieke ondersteuning aan het Malinese leger om de terugkeer van de Malinese veiligheidssector in zowel het noorden alsook het midden van het land te bevorderen, is bij de hernieuwing van het mandaat op 29 juni 2017 aan de taken van MINUSMA toegevoegd (VNVR-resolutie 2364). Overige additionele taken betreffen het versterken van de samenwerking tussen MINUSMA en de G5-troepenmacht en het bieden van ondersteuning bij de aankomende verkiezingen in 2018.

Civiele activiteiten

Nederland leverde twee civiele adviseurs aan MINUSMA. Eén adviseur is geplaatst bij de Nederlandse eenheid voor lange afstandsverkenning in Gao. Zij vergemakkelijkt onder andere het contact tussen de militairen en de bevolking door met kleinschalige ontwikkelingsprojecten een vertrouwensband op te bouwen met de bevolking. De tweede civiele adviseur was tot 1 juli werkzaam bij de *All Source Information Fusion Unit* (ASIFU), en vervult nu de functie van politiek adviseur van de *Force Commander*. Deze voorziet de *Force Commander* van advies over ontwikkelingen binnen en buiten de missie en bevordert de aansluiting tussen de militaire en civiele tak van MINUSMA. Beide civiele adviseurs dragen bij aan het versterken van de Nederlandse informatiepositie en maken onderdeel uit van de Nederlandse geïntegreerde benadering in Mali.

Militaire activiteiten

Nederland heeft zich de afgelopen jaren ingespannen om een effectieve, duurzame en overdraagbare inlichtingencapaciteit te leveren. Ook in 2017 was de Nederlandse bijdrage aan MINUSMA in eerste instantie gericht op het verzamelen en analyseren van inlichtingen. Begin 2017 zijn de Nederlandse gevechts- en transporthelikopters uit de missie teruggetrokken en heeft Duitsland deze taken overgenomen. Ook het beheer van kamp Castor is in de loop van 2017 geleidelijk overgedragen aan Duitsland. Door de overdracht van taken is het aantal Nederlandse militairen in de missie teruggebracht van ongeveer 375 in 2016 naar ongeveer 290 in 2017, bestaande uit een eenheid voor lange afstandsverkenning en analisten, een aantal stafofficiëren en ondersteunende staf. De bijdrage van 5 IPO's, afkomst van de nationale politie en de KMAR, aan UNPOL MINUSMA is in 2017 gecontinueerd. De Nederlandse IPO's in Gao houden zich bezig met onder andere monitorings- en advieswerkzaamheden. Ook is men belast met patrouilles en met Quick Impact Projects (korte projecten tot 50.000 dollar). In Bamako vervullen Nederlandse IPO's vooral staffuncties en liaison posities om bij te dragen aan het functioneren en de kwaliteit van de missie als geheel, en geven zij trainingen.

Naar aanleiding van het rapport van de Onderzoeksraad voor Veiligheid (OvV) over het zeer tragische mortierongeval in Kidal op 6 juli 2016, werd op 29 september 2017 een operationele pauze afgekondigd en zijn er extra veiligheidscontroles uitgevoerd op het gebied van munitiebeheer en – gebruik, de medische keten en veiligheidsbewustzijn.⁴⁹ De operaties in Mali, met uitzondering van operatie nabij Kidal, zijn op 21 oktober weer hervat. Na additioneel onderzoek naar onder andere de medische afvoerketen zijn ook de operaties nabij Kidal begin december weer hervat.⁵⁰

48 In de voortgangsrapportage MINUSMA 2018 wordt u uitgebreider geïnformeerd over de ontwikkelingen in Mali.

49 KST 29 521-352.

50 KST 29 521-354.

2.4.4 EUTM (Mali)

Ontwikkelingen

De militaire European Union Training Mission (EUTM) Mali is op 18 februari 2013 opgericht met als doel de capaciteit van operationele eenheden en de hervorming van de commandostructuur van het Malinese leger (FAMA) te bevorderen. De missie richt zich op het trainen, ondersteunen en adviseren van FAMA op het gebied van commandovoering, defensiehervormingen, logistiek en mensenrechten.

De missie speelt een belangrijke rol bij het versterken van de operationele capaciteiten van het Malinese leger. Om de resultaten te verduurzamen heeft de missie zich in 2017 in toenemende mate gericht op *train-the-trainer* activiteiten en het bieden van operationeel en strategisch advies aan de hogere legerleiding. EUTM-Mali is vanuit de adviesrol ook nauw betrokken geweest bij de oprichting van de G5-troepenmacht en heeft de G5 onder andere ondersteund bij het opstellen van het *concept of operations*. Ook heeft de missie drie keer per jaar trainingen gegeven aan G5-verbindingsofficieren om de operationele samenwerking tussen de G5-strijdmachten te versterken.

Militaire activiteiten

De missie staat onder leiding van een Belgische commandant. Nederland droeg met een staffunctionaris, werkzaam binnen het Belgische contingent dat zorg droeg voor de beveiliging van EUTM Mali, bij aan deze missie.

2.4.5 EUCAP Sahel Mali en EUCAP Sahel Niger

Ontwikkelingen

De *European Union Capacity Building Mission* (EUCAP) Sahel Mali en EUCAP Sahel Niger richten zich op de capaciteitsversterking van de binnenlandse veiligheidssector: de nationale politie, de gendarmerie en de nationale garde in Mali en Niger. De strategische herziening van EUCAP Sahel Mali heeft in 2016 geleid tot een aantal aanpassingen van het mandaat die in 2017 verder zijn doorgevoerd. De missie richt zich in toenemende mate op het leveren van specialistische trainingen, onder andere op het gebied van de bestrijding van georganiseerde misdaad en terrorisme. Ook ondersteunt de missie de Malinese autoriteiten op het gebied van bordermanagement.⁵¹ Mede in antwoord op de verslechterde veiligheidssituatie in Centraal-Mali, heeft de missie haar trainings- en adviesactiviteiten in 2017 uitgebreid naar de regio's Mopti en Ségou. Om de regionale aanpak van de EU in de Sahel te versterken heeft de EU in 2017 een regionale coördinatie-cel (RCC) opgericht bestaande uit veiligheidsexperts ondergebracht bij EUCAP Sahel Mali en bij de Europese delegaties in de overige G5-landen: Mauritanië, Burkina Faso, Niger en Tsjaad. De RCC voert onder andere een inventarisatie uit van de behoeften van de veiligheidssectoren in de G5-landen op het gebied van grensoverschrijdende samenwerking.

EUCAP Sahel Niger ondersteunt de Nigerese autoriteiten en veiligheidssector in de aanpak van grensoverschrijdende criminaliteit, smokkel en irreguliere migratie. De missie adviseert en traint de binnenlandse veiligheidsdiensten vanuit de hoofdstad Niamey en de vestiging in Agadez. In 2017 heeft de missie de Nigerese autoriteiten

⁵¹ KST 29 521-346.

onder andere ondersteund bij het uitwerken van een actieplan om irreguliere migratie te bestrijden en bij de ontwikkeling van een nationale veiligheidsstrategie. Ook de regionale activiteiten van de missie zijn uitgebreid om lokale veiligheidsdiensten van ondersteuning te voorzien en regionale migratiestromen in kaart te brengen.

Civiele activiteiten

In 2017 leverde Nederland vier experts en een trainer aan de EUCAP-missies in de Sahel. Eén expert droeg als verbindingsofficier bij aan het versterken van de samenwerking tussen EUCAP Sahel Mali en de overige veiligheidsactoren in de regio, en heeft er onder ander voor gezorgd dat er structureel operationeel en strategisch overleg wordt gevoerd met MINUSMA. Een expert is werkzaam binnen de adviestak van de missie en adviseert het Malinese ministerie van Defensie over binnenlandse veiligheidsaangelegenheden. Nederland levert tevens het hoofd informatie van de G5-veiligheidscoördinatoren in Bamako, als onderdeel van de *regional coordination cell*. Vanuit deze rol draagt de Nederlandse expert van de nationale politie eraan bij dat de zwaktes van de veiligheidssectoren van de G5-landen in kaart worden gebracht en geanalyseerd. De uitkomst van deze inventarisatie wordt in 2018 verwacht en zal van invloed zijn op het toekomstige EU-beleid in de regio. Sinds begin augustus 2017 levert Nederland ook een expert aan EUCAP Sahel Niger, die als strategisch adviseur nauw betrokken is geweest bij het opstellen van de Nigerese binnenlandse veiligheidsstrategie.

Militaire activiteiten

In 2017 is geen militaire bijdrage geleverd aan de missie EUCAP Sahel Mali en EUCAP Sahel Niger. EUCAP Sahel Mali stelt een uitzendtermijn van 12 maanden als voorwaarde. Defensie hanteert een uitzendtermijn van maximaal zes maanden, waarna een uitzendbescherming van gelijke termijn volgt.

2.4.6 Libië

Ontwikkelingen

De politieke- en veiligheidssituatie in Libië bleef in 2017 fragiel. De *Government of National Accord* is de belangrijkste gesprekspartner van de internationale gemeenschap, maar kampt met beperkte legitimiteit in Libië zelf. De nieuwe VN-gezant Ghassan Salamé trad in de zomer van 2017 aan en lanceerde een actieplan dat moet leiden tot een politieke oplossing. Ondertussen bereikten in 2017 meer dan 160.000 migranten en vluchtelingen Europa via Libië op irreguliere wijze: een groot aantal, maar het laagste sinds het begin van de crisis op de Centraal Mediterrane Route. Nederland zette zich in 2017 consequent in voor het verbeteren van de mensenrechtensituatie van migranten en vluchtelingen in Libië.⁵² Op 3 februari 2017 werd door lidstaten van de EU in de Malta-verklaring benadrukt dat inspanningen om Libië te stabiliseren belangrijker zijn dan ooit.

2.4.6.1 EUNAVFORMED Sophia (Middellandse Zee)

De maritieme *European Union Naval Force Mediterranean* (EUNAVFORMED) Sophia is sinds 22 juni 2015 actief in het centrale deel van de Middellandse Zee. De missie heeft als kerntaak het ontwrichten van mensensmokkelnetwerken die aan de kust van en in

⁵² Zie Kamerbrief Ondersteuning Kustwacht Libië d.d. 20-12-2017 (KST 21 501-20-1280) en Verslag Schriftelijk Overleg Beantwoording Kamervragen over Agenda RBZ d.d. 16 oktober 2017 (KST 21 501-02-1781).

Libië opereren. Ondersteunende taken zijn het trainen van de Libische kustwacht en bijdragen aan de implementatie van het VN-wapenembargo.⁵³ Op 25 juli 2017 besloot de Raad van de EU het mandaat te verlengen en uit te breiden met drie ondersteunende taken: de oprichting van een EU-monitoringsmechanisme voor de Libische kustwacht, informatieverzameling over oliesmokkel en het verbeteren van informatiedeling tussen actieve veiligheidsactoren in Libië. De EU en het IOM berekenden dat er in 2017 meer dan 20.000 levens gered zijn door de Libische kustwacht, in vergelijking met 800 in 2015. Tegelijkertijd daalde het aantal doden op zee. De trainingen van de kustwacht werden in 2017 succesvol voortgezet en in combinatie met bilaterale initiatieven is de Libische operationele activiteit op zee verhoogd. Hierdoor is de missie beter in staat gesteld om het mandaat uit te voeren.

Militaire activiteiten

De militaire bijdrage bestond in 2017 uit één staffunctionaris werkzaam op het hoofdkwartier van EUNAVFORMED Sophia in Rome. Nederland heeft in 2017 niet deelgenomen met een varende of vliegende eenheid.

2.4.6.2 EUBAM (Libië)

Ontwikkelingen

De EU besloot op 17 juli 2017 het mandaat van de *EU Border Assistance Mission* (EUBAM) Libië tot eind 2018 te verlengen. Als onderdeel van het geïntegreerde beleid van de EU om transitie naar een democratisch, stabiel en welvarend Libië te realiseren heeft de civiele missie EUBAM Libië als kerntaak om de Libische autoriteiten te ondersteunen bij capaciteitsopbouw van de veiligheidssector, op het vlak van grensbewaking, politie en justitie. In 2017 werd geholpen bij het opzetten van een planningsproces voor de hervorming van de Libische civiele veiligheidssector. De missie bleef in 2017 vooralsnog vanuit Tunis opereren vanwege de veiligheidssituatie in Libië.

Militaire activiteiten

Nederland leverde gedurende het hele jaar een adviseur (KMar) inzake mensensmokkel aan deze civiele EU-missie.

2.4.6.3 EULPC (Libië)

De *European Union Liaison and Planning Cell* (EULPC) ondersteunt de politieke VN-missie UNSMIL bij het uitvoeren van haar mandaat, gericht op het bevorderen van stabilisatie van Libië. EULPC focust hierbij op het versterken van de Libische veiligheidssector.

Militaire activiteiten

In 2017 droeg NL één *Police Reform Advisor* bij aan EULPC, in totaal bestaande uit zeven militaire planners.

⁵³ VNVR-resolutie 2292 (2016).

2.4.7 UNMISS (Zuid-Sudan)

Ontwikkelingen⁵⁴

De economische, humanitaire en veiligheidssituatie in Zuid-Sudan bleef in 2017 uiterst zorgelijk. Er was sprake van fragmentatie van het aantal strijdende partijen, zowel binnen de overgangsregering en het regeringsleger, als binnen de oppositie. In grote delen van het land bleven gewelddadigheden voorkomen, die vaak gepaard gingen met seksueel geweld.

Na de gewelddadigheden van juli 2016 en het daaropvolgende ontslag van de Keniaanse *Force Commander* is *United Nations Mission in South Sudan* (UNMISS) in 2017 bezig geweest met het implementeren van de aanbevelingen uit het rapport van Nederlands generaal-majoor b.d. Patrick Cammaert. Onder de nieuwe SRSG David Shearer, die in januari 2017 aantrad, heeft de missie een aantal stappen gezet ter verbetering van de effectiviteit. Zo zijn de *Protection of Civilians* (PoC)-kampen, waar ongeveer 209.000 Zuid-Sudanese *Internally Displaced Persons* (IDP's) ondergebracht zijn, beter beveiligd, en heeft de missie een *early warning/early action* systeem geïmplementeerd. Toch moet de missie nog belangrijke stappen zetten om de effectiviteit verder te verbeteren. Zo liep de ontplooiing van de regionale beschermingsmacht (*Regional Protection Force*) vertraging op door het opleggen van administratieve blokkades door de Zuid-Sudanese autoriteiten. Daarnaast is de missie nog steeds beperkt in staat om de humanitaire toegang voor hulporganisaties te faciliteren.

De voorziene verlenging van het UNMISS-mandaat op 15 december 2017 werd uitgesteld met drie maanden om de VN de gelegenheid te geven tot een strategische herziening van het mandaat. Ook werd onder leiding van de *Inter Governmental Authority on Development* (IGAD) begonnen met de revitalisering van het vredesakkoord uit 2015. Dit resulteerde eind 2017 in een afspraak tot staking van de vijandigheden, welke echter direct weer werd geschonden. De onderhandelingen over de politieke en veiligheidsafspraken in het vredesakkoord werden begin 2018 voortgezet.

Militaire activiteiten

Het huidige Nederlandse mandaat biedt ruimte aan de uitzending van zes stafofficieren in Juba en 15 *Individual Police Officers* (IPO's). De stafofficieren zijn binnen de missie werkzaam bij de afdeling juridische zaken (Legal Advisor), het *Joint Operations Centre* (JOC), het *Joint Mission Analysis Centre* (JMAC), de afdeling CIMIC en de afdeling Logistiek. Van de stafofficieren zijn er vier werkzaam op het *UN House* en twee op VN-basis *Tomping* bij het vliegveld van Juba. De Nederlandse bijdrage is gericht op het ondersteunen van het stafproces van de militaire component van UNMISS. Het Nederlandse personeel vervult een belangrijke rol binnen de afdelingen waar ze werkzaam zijn.

Nederland heeft de laatste IPO in december 2015 teruggetrokken omdat de geneeskundige keten van de VN niet in alle delen van Zuid-Sudan is gegarandeerd. Daar komt bij dat de veiligheidssituatie in Zuid-Sudan instabiel is waardoor niet kan worden uitgesloten dat de (ongewapende) Nederlandse IPO's in delen van Zuid-Sudan worden geplaatst waar de veiligheid onvoldoende kan worden gegarandeerd. De VN accepteert

54 KST 29 521-325 en KST 29 521-341.

vooralsnog echter geen beperkingen ten aanzien van de plaatsing van VN-personeel in Zuid-Sudan waardoor Nederland geen invloed uitoefenen kan op de locatie van plaatsing.

2.4.8 ACOTA (*Burkina Faso, Benin, Niger en Uganda*)

Ontwikkelingen

Het *African Contingency Operations Training and Assistance* (ACOTA)-programma is opgezet in 2003 en is een programma van het *US State Department*. Het doel van ACOTA is het vergroten van de capaciteiten van Afrikaanse landen die bereid zijn bij te dragen aan vredesmissies, zodat de vredesmissies hun mandaat effectiever kunnen uitvoeren. ACOTA realiseert dit doel door het trainen van vredestroepen in deze landen. De door ACOTA getrainde vredestroepen worden ingezet in VN- en AU-vredesmissies en leveren daarmee een belangrijke bijdrage aan veiligheid en stabiliteit in Afrika. Sinds 2003 zijn door ACOTA circa 350.000 militairen in Afrikaanse landen getraind.

Nederland draagt sinds 2007 bij aan ACOTA. De Nederlandse bijdrage aan het programma bestaat uit trainingen ten behoeve van strijdmachten van Afrikaanse landen die ingezet worden in voor Nederland prioritaire regio's (o.a. Sahel en Hoorn van Afrika).

Militaire activiteiten

Nederland heeft in 2017 met circa 30 militairen een bijdrage geleverd aan de training van eenheden in Uganda (drie rotaties in januari/februari, juni/juli en oktober/november), Niger (één rotatie in juni/juli), Burkino Faso (één rotatie in november/december) en Benin (één rotatie in november/december). Per rotatie hebben vier tot zes militairen deelgenomen. In samenwerking met Amerikaanse trainers werden troepen getraind ten behoeve van inzet in VN-vredesmissie MINUSMA in Mali en AU-vredesmissie *African Union Mission in Somalia* (AMISOM) in Somalië.

2.5 Azië (Afghanistan)

De opbouw van een stabiel Afghanistan blijft van onverminderd belang voor de Afghanen en de internationale gemeenschap. Sinds 2002 heeft Afghanistan positieve stappen gezet op verschillende vlakken, waaronder op het gebied van sociaaleconomische ontwikkeling, onderwijs, vrouwenrechten en goed bestuur. Deze positieve stappen betekenen echter niet dat Afghanistan vrij is van conflict en terrorisme.

Ook in 2017 bleef de veiligheidssituatie een bron van zorg. De veiligheidssituatie staat verdere sociaaleconomische ontwikkeling in de weg en belemmert economische groei. Dit leidt bovendien tot irreguliere migratie vanuit Afghanistan. Het is ook daarom cruciaal dat de veiligheid in Afghanistan verder verbetert. De Afghaanse strijdkrachten (*Afghan National Defence and Security Forces* - ANDSF) zijn erin geslaagd te voorkomen dat de Taliban langdurig steden of provinciale bestuurscentra in handen krijgt. Mede dankzij Nederlandse trainingen en steun aan de ANDSF slaagt de Afghaanse regering er steeds beter in om de veiligheid in het land zelf ter hand te nemen. Desondanks vormen de Taliban en, in mindere mate, de *Islamic State in Khorsan Province* (ISKP) een reële bedreiging voor de Afghaanse veiligheid. Zo voerden zij in 2017 frequent aanslagen uit, waaronder een aanslag op de Duitse ambassade eind mei met meer dan 90 doden en bijna 500 gewonden en de aanslagen op *Camp Shaheen* in Mazar-e-Sharif.

Het tot stand brengen van een *Afghan-led* en *Afghan-owned* vredesproces is essentieel om duurzame stabiliteit en veiligheid te bewerkstelligen. De door President Ghani vastgestelde *roadmap* is hierin een goede stap voorwaarts. Tegelijk liet in 2017 de samenwerking binnen de Afghaanse eenheidsregering te wensen over. Noodzakelijke hervormingen, zoals afgesproken tussen de Afghaanse regering en de internationale gemeenschap in het *Self-Reliance through Mutual Accountability Framework* (SMAF), liepen hierdoor vertraging op.

De betrokkenheid van de internationale gemeenschap bij Afghanistan blijft vooralsnog nodig. Afghanistan en de internationale gemeenschap, inclusief Nederland, hebben de afgelopen zestien jaar grote offers gebracht. Dankzij deze inzet is het echter wel gelukt de alledaagse leefomstandigheden van de Afghanen te verbeteren en dreigingen en risico's terug te dringen. Er moet nog veel werk worden verzet, daarover bestaat geen twijfel. De huidige NAVO-inzet via *Resolute Support Mission* (RSM) ondersteunt de Afghaanse autoriteiten om hierin stappen te zetten.

2.5.1 RSM (Afghanistan)

Ontwikkelingen

Tijdens de speciale NAVO-bijeenkomst van de staatshoofden en regeringsleiders op 25 mei 2017 hebben de bondgenoten het belang van voortdurende betrokkenheid van de NAVO bij Afghanistan onderstreept.⁵⁵ De NAVO levert met RSM een belangrijke bijdrage aan het trainen, adviseren en assisteren van het Afghaanse leger en de politie, zodat zij zelf steeds beter in staat zijn de Taliban te bestrijden en voor de veiligheid in Afghanistan zorg te dragen. De ANDSF zijn echter nog niet op het gewenste niveau.

Met behulp van de NAVO heeft Afghanistan gewerkt aan een ANDSF-*roadmap*. Deze routekaart beschrijft de geplande ontwikkeling van de ANDSF voor de komende vier jaar (2017-2020). Daarbij ligt de nadruk op de uitbouw van de *special forces* (SF) en de verdere verzelfstandiging van de Afghaanse luchtmacht. Door de ontwikkeling van regionale en provinciale *joint* hoofdkwartieren moet de coördinatie tussen de *Afghan National Army* (ANA) en *Afghan National Police* (ANP) verbeteren. Bovenal wordt toegewerkt naar een algemene capaciteitsversterking van de ANDSF als geheel en een heldere verdeling van rollen en taken van de verschillende onderdelen van de ANDSF, waarbij duidelijker onderscheid zal worden gemaakt tussen civiele en militaire taken. Met deze *roadmap* is de Afghaanse overheid tevens gecommitteerd aan hervormingen, anti-corruptie beleid, en de verdere professionalisering en versterking van de ANDSF.

Militaire activiteiten

De Nederlandse bijdrage aan RSM bestond in 2017 uit circa 100 militairen. In het hoofdkwartier in Kabul was een klein aantal militairen werkzaam op voor Nederland relevante staf- en ondersteunende functies. Het merendeel van de Nederlandse militairen was werkzaam bij het *Train, Advise, Assist Command-North* (TAAC-N) in Mazar-e-Sharif, met Duitsland als *lead-nation*. Een deel van deze militairen was werkzaam in staffuncties op het hoofdkwartier van TAAC-N en tevens was in Mazar-e-Sharif een beperkt *National Support Element* geplaatst.⁵⁶ Via training, advies en assistentie is bijgedragen aan het doorbreken van de patstelling tussen de ANDSF en de

⁵⁵ Zie ook het verslag van de speciale bijeenkomst (KST 28676-273) en de bijbehorende communiqués.

⁵⁶ KST 27 925-611.

Taliban. Het accent van de capaciteitsopbouw door Nederlandse adviseurs lag in 2017 op terugdringen van attritie onder Afghaanse eenheden, operatieplanning, interne hervormingen, logistiek, bedrijfsvoering en gender. Verder was een eenheid van ongeveer 30 militairen belast met het transport en beveiligen van adviseurs en leverde Nederland medische capaciteit ten behoeve van TAAC-N in Mazar-e-Sharif. In overeenstemming met de meerjarige toezegging van Nederland tijdens de NAVO-top op 8-9 juli 2016 in Warschau, droeg Nederland in 2017 €5 miljoen bij aan het NAVO *Afghan National Army Trust Fund*.⁵⁷

2.5.2 UNAMA (Afghanistan)

Ontwikkelingen

De *United Nations Assistance Mission in Afghanistan* (UNAMA) ondersteunt sinds 2002 de regering en de bevolking van Afghanistan bij het versterken van draagvlak voor duurzame vrede en goed bestuur. Naast haar coördinerende functie aangaande de internationale inspanningen in Afghanistan, rapporteert UNAMA regelmatig over de voortgang van de wederopbouw van Afghanistan en over de mensenrechtensituatie. UNAMA houdt verder een communicatiekanaal met de Taliban open en blijft met hen in gesprek over mensenrechten, humanitaire toegang en politieke betrokkenheid.

In 2017 heeft een strategische herziening van de missie plaatsgevonden. Belangrijkste wijziging betreft de notie dat Afghanistan feitelijk een conflictland en geen post-conflictland is. Nederland heeft deze laatste aanpassing gesteund omdat hiermee de focus van de missie nadrukkelijker komt te liggen op het vredes- en verzoeningsproces. Dit proces blijft namelijk cruciaal voor duurzame veiligheid en stabiliteit in Afghanistan. Tot slot is in 2017 een UNAMA-kantoor van beperkte omvang in de provincie Farah vanuit efficiëntie-oogpunt gesloten.

Civiele activiteiten

Zoals aan uw Kamer gemeld is de Nederlandse personele bijdrage van een officier aan UNAMA medio 2017 beëindigd.⁵⁸ Voor het kabinet was daarbij de wens om de personele inzet te concentreren op de NAVO-missie *Resolute Support* leidend. Nederland blijft evenwel met een financiële bijdrage van €15 miljoen per jaar (tot en met 2019) aan het *Law and Order Trust Fund Afghanistan* (LOTFA) gecommitteerd aan de versterking van het Afghaanse politieapparaat en de totstandkoming van een moderne, professionele civiele politieorganisatie.⁵⁹

⁵⁷ KST 28 676-252; toezegging tot 2020.

⁵⁸ KST 28 676-276.

⁵⁹ KST 28 676 en KST 29 521-276.

2.6 Internationale hoofdkwartieren

Met de inzet van individuele Nederlandse militairen bij diverse internationale operationele hoofdkwartieren was het mogelijk:

- uit eerste hand inzicht te verkrijgen in de wijze waarop operaties zich ontwikkelden;
- indien noodzakelijk Nederlandse standpunten in te brengen en op een directe manier invloed uit te oefenen op het operatieverloop; en
- Nederlandse staffunctionarissen ervaring te laten opdoen met het militair-operationele niveau.

Naast de inzet van individuele Nederlandse militairen in onderstaande internationale operationele hoofdkwartieren (Tabel 1) zijn ook Nederlandse militairen geplaatst op staffuncties in internationale (zoals bijvoorbeeld VN, NATO, EU) en nationale (zoals Britse, Duitse, Franse, Amerikaanse) commandostructuren.

Hoofdkwartier	Locatie	Aantal
USCENTCOM, waaronder OHQ Coalition Strategy and Plans Group (CSPG) <i>Relatie met bijdrage RSM en OIR</i>	Tampa	4
CMF <i>Relatie met operaties in het kader van piraterijbestrijding</i>	Bahrein	2
EUNAVFOR ATALANTA	Northwood	6
EUNAVFORMED SOPHIA	Rome	1
MINUSMA	Bamako	9
<i>Nato Support to African Union (NS2AU)</i> <i>Wordt uitgezonden vanuit JFC Napels</i>	Addis Ababa	1
RSM	Kabul	12

Tabel 1: Bijdrage internationale hoofdkwartieren

3 Nationale inzet

In 2017 zijn Nederlandse militairen ingezet onder nationaal gezag binnen en buiten de grenzen van het Koninkrijk der Nederlanden. Dit type operaties geschiedt in het kader van de Derde Hoofdtak van de Krijgsmacht. De minister van Defensie rapporteert op dit punt uitgebreid in het jaarverslag van Defensie met het doel de ontwikkelingen in het kader van deze hoofdtak te kwantificeren. In deze evaluatie ligt wat betreft de nationale inzet het accent op de omvangrijkste operaties.

3.1 Derde Hoofdtak (binnen het Koninkrijk der Nederlanden)

Structurele en incidentele nationale taken

De structurele taken van Defensie ten behoeve van nationale civiele overheden zijn vastgelegd in wet- of regelgeving, inclusief ministeriële besluiten, convenanten of arrangementen. Onder de structurele taken vallen de taken van de KMar, de Kustwacht in Nederland en het Caribisch gebied, luchtruimbewaking, de Bijzondere Bijstandseenheden en de Explosievenopruiming.

Daarnaast is Defensie belast met incidentele nationale taken. Tot die taken behoort ten eerste militaire bijstand voor de handhaving van de openbare orde en veiligheid en voor de strafrechtelijke handhaving van de rechtsorde op basis van de Politiewet 2012. Deze bijstand wordt zowel door de KMar geleverd (op grond van artikel 57) als door andere defensie-eenheden (artikel 58). Daarnaast wordt militaire bijstand verleend op grond van de Wet Veiligheidsregio's 2010 in geval van een ramp of crisis, of de vrees voor het ontstaan daarvan. Verder kan steun worden verleend aan bestuursorganen op grond van de regeling militaire steunverlening in het openbaar belang uit 2007 of op verzoek van het ministerie van Buitenlandse Zaken in het kader internationale noodhulp.

De onderstaande tabel illustreert de omvang van de defensie-inzet in 2017:

	Aantal inzetten in 2017
<i>Reguliere inzet</i>	
Explosieven Opruimingsdienst Defensie (EOD)	1404
Explosieven opruiming op de Noordzee	30
Onderscheppingen in het luchtruim (CLSK)	7
<i>Incidentele inzet</i>	
Bijstand Caribisch gebied	14
Bijstand Caribisch gebied door KMar	nihil
Bijstand KMar (Politiewet 2012 - art. 57)	nihil
Strafrechtelijke Handhaving van de Rechtsorde (Politiewet 2012)	75
Handhaving Openbare Orde (Politiewet 2012)	16
Steunverlening Openbaar Belang	21
Bijstand Wet Veiligheidsregio's	3

Tabel 2: Structurele taken ter ondersteuning van civiele autoriteiten

Ontwikkelingen

In 2017 was sprake van een lichte daling van de nationale inzet en een accentverschuiving van inzet op basis van de Wet Veiligheidsregio en Militaire Steunverlening in het Openbaar Belang naar militaire bijstand op basis van de Politiewet. De vraag naar inzet van search- en UAV-capaciteit is toegenomen, evenals capaciteiten op het gebied van netwerkanalyse. Deze capaciteiten zijn niet gegarandeerd en daarom niet altijd beschikbaar. Gegarandeerde capaciteiten zijn voornamelijk gericht op ondersteuning in het kader van de Wet Veiligheidsregio. In de Beleidsdoorlichting Nationale Veiligheid is aanbevolen de actuele behoefte aan militaire capaciteiten te evalueren en gegarandeerde capaciteiten te herijken. Bijstandsaanvragen en steunverzoeken worden toenemend *effect-based* gesteld, mede door het inzetten van militaire adviseurs in de fase dat de behoefte wordt geformuleerd.

In 2017 is de *notice to move (NTM)* van batch 1 (200 man) en één compagnie van het Bataljon Bewaken – Beveiligen, respectievelijk 8 en 48 uur, op verzoek van de Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid (NCTV) verkort naar 6 uur. De KMar is in 2017, evenals in de twee voorgaande jaren, ondersteund door het CZSK en het CLAS bij de uitvoering van het Mobiel Toezicht Veiligheid (MTV). Deze behoefte is ontstaan doordat de KMar sinds 2015 toenemend wordt ingezet voor grensbewaking aan de Europese buitengrens en in de Nederlandse zeehavens Hoek van Holland, Europoort en IJmuiden.

Militaire activiteiten

Noodhulp St. Maarten

Op 6 september zijn de eilanden St Maarten, Saba en St Eustatius hard getroffen door orkaan Irma. Op verzoek van de Gouverneur van Sint Maarten en de Rijksvertegenwoordiger BES heeft Defensie (harde) militaire bijstand geleverd met eenheden van alle krijgsmacht delen (land, lucht, marine). Op het hoogtepunt zijn circa 1000 militairen ingezet. Na de orkaanpassage Irma was de noodhulp gericht op het onder controle brengen en houden van gevaarlijke situaties en de handhaving van de openbare orde en veiligheid. De activiteiten bestonden uit het opvangen en evacueren van slachtoffers, het (assisteren bij het) opzetten en organiseren van een noodzakelijke infrastructuur (toegangswegen, vliegveld, haven), het distribueren van voedsel, (drink)water en elementaire woon-, sanitaire en energievoorzieningen (ontziltinstallaties, brandstof), het tegengaan van plunderingen, grensbewaking, het handhaven van een avondklok en het (assisteren bij het) herstel en het bewaken van de door de orkaan beschadigde gevangenis.

Kort na de passage van orkaan Irma in het Caribisch gebied volgde orkaan Maria, die op haar beurt schade veroorzaakte op het eiland Dominica. Maritieme eenheden hebben in de periode tussen 20 september en 2 oktober noodhulp in de vorm van goederen aan het getroffen eiland geleverd.

Op 7 oktober 2017 heeft Defensie haar tijdelijke verantwoordelijkheden overgedragen aan het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en de lokale autoriteiten. De militaire bijstand is op 29 oktober beëindigd.

Host Nation Support aan USAREUR Operation FALCON

In de periode 23 oktober tot 16 november heeft Defensie bijgedragen aan het verlenen van *Host Nation Support* (HNS; gastlandsteun) aan USAREUR Operation FALCON. De operatie betrof de verplaatsing van een Amerikaanse Taskforce van Duitsland, via Eindhoven en Rotterdam, naar de Verenigde Staten. HNS is de ondersteuning die landen bieden aan bondgenootschappelijke eenheden en NAVO-organisaties die verblijven op of zich verplaatsen over hun grondgebied. Het bieden van HNS is een nationale verplichting die voortkomt uit het NAVO-verdrag. Specifiek daartoe ingerichte organisatiedelen van Defensie zijn in het verleden opgeheven. Defensie en de NCTV hebben voor deze operatie daarom gezamenlijk verantwoordelijkheid genomen voor de afstemming met betrokken instanties. Daartoe is tevens gebruik gemaakt van het netwerk van de betreffende veiligheidsregio's. Uiteindelijk zijn 57 helikopters en ruim duizend voertuigen zonder noemenswaardige verstoringen doorgevoerd.

3.2 Vessel Protection Detachments (oostkust Afrika)

Ontwikkelingen

Op verzoek van rederijen zet Defensie sinds 2011 *Vessel Protection Detachments* (VPD) in op Koninkrijksgevlagde koopvaardij schepen ter bescherming van bemanning, schip en lading tegen aanvallen door piraten voor de kust van Somalië.⁶⁰ Op 4 december 2015 is de Kamer het beleidsstandpunt 'Bescherming Nederlandse schepen tegen piraterij' aangeboden, aangaande de inzet van gewapende particuliere beveiligers aan boord van Nederlandse koopvaardij schepen. Dit had in 2017 geen wijziging tot gevolg voor de wijze waarop Defensie de VPDs inzet.

Militaire activiteiten

De gemiddelde inzetduur van een VPD is twee weken. Een VPD bestaat uit 11 mariniers. In 2017 zijn 39 aanvragen voor een VPD ontvangen, een stijging van 5 procent ten opzichte van 2016. Alle aanvragen zijn toegewezen. Drie aanvragen zijn ingetrokken, volgens één reder vanwege te hoge kosten. In totaal zijn in 2017 34 aanvragen uitgevoerd, waaronder twee aanvragen uit 2016. Aan vier aanvragen wordt pas in 2018 invulling gegeven. In 2016 en 2017 zijn geen aanvragen geweigerd en daalt het aantal aanvragen dat wordt ingetrokken. Dit resulteert in een toename van 29 procent in het aantal uitgevoerde VPD's ten opzichte van 2016. Volgens de meerjarige trend worden jaarlijks gemiddeld 40 VPD's uitgevoerd.

3.3 Frontex

Ontwikkelingen

De voornaamste taak van *European Union Frontières Extérieures* (Frontex)⁶¹ is het versterken van de bewaking van de EU-buitengrenzen. Frontex coördineert gezamenlijke operaties op land, ter zee en in de lucht. Deze operaties zijn integraal onderdeel van de grenscontroles die de afzonderlijke landen uitvoeren onder nationaal gezag. De Commandant van de KMar maakt namens Nederland deel uit van het *Management Board* van Frontex. In 2017 bestond de Nederlandse bijdrage aan Frontex uitsluitend uit capaciteiten van de KMar. Aangezien de KMar-inzet in het kader van Frontex behoort tot

⁶⁰ KST 30 490-9 en KST 32 706-9.

⁶¹ Officiële website van Frontex <http://www.frontex.europa.eu>.

de grenspolitietask, is de verantwoording opgenomen in het Jaarverslag van Defensie (Beleidsartikel 5: Taakuitvoering Marechaussee).

4 Slotbeschouwing

Met deze brief informeert het kabinet uw kamer over de Nederlandse inzet in missies en operaties in 2017. Nederland is in veel opzichten een zeer veilig land, maar de wereld staat niet stil. De veiligheidssituatie van het Koninkrijk is de afgelopen jaren veranderd en op een aantal punten is deze verslechterd. Geopolitieke en economische machtsverschuivingen, instabiliteit en onveiligheid rond Europa en het Caribische deel van het Koninkrijk, versnelde technologische ontwikkeling, toegenomen hybride conflictvoering en spanningen binnen Nederland en Europa beïnvloeden onze veiligheid steeds meer. Ook het multilaterale stelsel, waar een relatief klein land als Nederland in hoge mate van afhankelijk is in de internationale arena, staat onder druk. Het buitenland wordt aldus steeds belangrijker voor de nationale veiligheid en het kabinet pleegt daarom wereldwijd inzet voor een veilig Nederland.⁶²

Geen land kan alleen een conflict- of (humanitaire) crisissituatie duurzaam voorkomen. Daarom werkt Nederland internationaal samen aan resultaatgerichte conflictpreventie en *peacebuilding* binnen onder andere de EU, VN en de NAVO. Voor conflictpreventie rond de grenzen van Europa en het Koninkrijk zijn professionele militaire en civiele preventieve capaciteiten noodzakelijk. Daarnaast zet het kabinet in op geloofwaardige afschrikking in bondgenootschappelijk verband en aandacht voor de grondoorzaken van terrorisme, irreguliere migratie, armoede en klimaatverandering. Tot slot is ook het versterken van ons veiligheidsfundament – bevorderen van de internationale rechtsorde en een effectief multilateraal systeem – cruciaal voor de veiligheid van het Koninkrijk.

Hierbij moet echter rekening worden gehouden met de beschikbare capaciteiten en middelen van de krijgsmacht alsmede de effecten voor de gereedstelling en andere vormen van inzet waaronder Nationale inzet. De effectiviteit van de misse, internationale inbedding, de toegevoegde waarde van de Nederlandse bijdrage en een geïntegreerde benadering waren hierbij belangrijke afwegingen. De veelvuldige en langdurige inzet van de krijgsmacht heeft een groot beroep gedaan op diverse capaciteiten, schaarse ondersteuningsmiddelen, voorraden en munitie. Met ander woorden, de belasting voor zowel personeel als materieel was hoog.

De verwachting is dat de noodzaak om bij te dragen aan de verbetering van de internationale veiligheidssituatie verder zal toenemen. Een scherpere geografische focus op conflictpreventie rond Europa en het Koninkrijk, zoals gesteld in de Geïntegreerde Buitenland- en Veiligheidsstrategie⁶³, en aansluiting met de prioriteiten in de internationale kaders zoals de NAVO, de EU en VN zijn hierbij voor het Kabinet belangrijke uitgangspunten. Het spreekt voor zich dat de krijgsmacht alleen wordt ingezet als dit ook mogelijk is. Het bewaken van de juiste balans tussen de voor verschillende taken van de krijgsmacht beschikbare eenheden en behoud van voortzettingsvermogen is eveneens essentieel. Hoewel de collectieve zelfverdediging (eerste hoofdtak) en het bevorderen van de internationale rechtsorde (tweede hoofdtak) steeds meer inzet vergen moet de krijgsmacht ook in de toenemende

⁶² Zie in dit kader ook de Geïntegreerde Buitenland- en Veiligheidsstrategie (GBVS) 2018-2022 die uw Kamer in maart van dit jaar toekwam.

⁶³ KST 33 694-12.

behoefte aan ondersteuning van de civiele autoriteiten (derde hoofdtaak) kunnen blijven voorzien. De inzet in het kader van militaire bijstand op het eiland St. Maarten na de passage van de orkaan Irma heeft het belang van een goede balans tussen de hoofdtaken nog eens onderstreept.

Bijlage 1 Juridische grondslag

Locatie	Inzet	Rechtsgrond	Geldig tot	Nederlandse toezegging tot
Europa	Enhanced Forward Presence (Litouwen)	Toestemming/uitnodiging Litouwen	Onbepaald	Eind 2018 ⁶⁴
	Baltic Air Policing	Toestemming/uitnodiging Baltische staten	Onbepaald	Per activiteit wordt dit bepaald.
	EUFOR Althea (Bosnië-Herzegovina)	VNVR resolutie 2315	1 november 2018	Inzet tot 24 februari 2017
	Kosovo	VNVR resolutie 1244	Onbepaald	Inzet tot 28 maart 2017
	EULEX (Kosovo)	VNVR resolutie 1244	EU mandaat tot 14-6-2018. (afgeleide van VNVR 1244)	14 juni 2018
	QRA Benelux (F-16)	Overeenkomst Benelux	Onbepaald	Onbepaald
Midden Oosten	Strijd tegen ISIS (Irak en Syrië) (OIR)	Collectieve zelfverdediging Irak tegen IS	(Per activiteit)	(Per activiteit)
	(a) ATF AAR (KDC-10 en C-130)	Collectieve zelfverdediging Irak tegen IS	Onbepaald	Inzet van 15 jan 2017 tot 21 maart 2017
	(b) FPME	Collectieve zelfverdediging Irak tegen IS	Onbepaald	Inzet van 28 juni 2016 tot 31 dec 2017
	(c) CBMI	Collectieve zelfverdediging Irak tegen IS	Onbepaald	31 december 2018
	(d) PED	Collectieve zelfverdediging Irak tegen IS	Onbepaald	31 december 2018
	(e) TSC	Collectieve zelfverdediging Irak tegen IS	Onbepaald	31 december 2018
	FSE Mirage	Overeenkomst met VAE	19 november 2018	19 november 2018
	UNMAS (Irak)	Toestemming/uitnodiging Irak aan VN	Onbepaald	Onbepaald
	UNTSO (Libanon en Golan)	VNVR Resolutie 50	Onbepaald	Onbepaald
	UNDOF (Golan)	VNVR Resolutie 2394	30 juni 2018	1 september 2018 ⁶⁵
	EUBAM (Rafah)	EU overeenkomst met Israël en Palestina	EU mandaat tot 30 juni 2018	30 juni 2018
	USSC (Jeruzalem en Ramallah)	Overeenkomst tussen USA, Israël, Palestina	Onbepaald	12 december 2017 ⁶⁶

64 Toezegging aan Kamer tot 2018 (KST 33694-11) en toezegging in de Defensiebegroting 2018 (KST 34 775 X-2) dat de Kamer in het najaar van 2017 nader zal worden geïnformeerd.

65 KST 21 501-02-1774.

66 KST 21 501-02 -1566.

Afrika	Operatie Atalanta (oostkust Afrika)	VNVR Resolutie 2383	31 december 2018	31 december 2018 ⁶⁷
	EUTM (Somalië)	Verzoek Somalië aan EU	EU mandaat tot 31 december 2018	2 april 2018 ⁶⁸
	MINUSMA (Mali)	VNVR Resolutie 2364	30 juni 2018	31 december 2018
	EUTM (Mali)	Verzoek Mali aan EU (gerelateerd aan VNVR 2085)	18 mei 2018	1 mei 2018 ⁶⁹
	EUCAP Sahel (Mali)	Overeenkomst EU - Mali	EU mandaat tot 19 januari 2019	19 januari 2019
	EUNAVFORMED Sophia	CFSP 2016/993 en CFSP 2017/1385	EU mandaat tot 31 december 2018	31 december 2018
	EUBAM Libië	Overeenkomst EU - Libië (CFSP 2016/207 en CFSP 2017/1342)	EU mandaat tot 31 december 2018	31 december 2018
	UNMISS (Zuid Soedan)	VNVR Resolutie 2392	15 maart 2019	28 februari 2019 ⁷⁰
	ACOTA (Burkina Faso, Benin en Uganda)	Overeenkomst USA - Afrikaanse landen	Onbepaald	Per activiteit wordt dit bepaald
Azië	NATO Resolute Support Mission (Afghanistan)	Overeenkomst Navo - Afghanistan	Onbepaald	31 december 2018
	UNAMA (Afghanistan)	VNVR resolutie 2344	17 maart 2018	17 maart 2018 ⁷¹
Intern. Hoofd-kwartieren	EULPC	Verzoek van Libië	31 december 2018	31 december 2018
	Hoofdkwartier CMF	United Nations Convention on Law of the Sea	Onbepaald	Onbepaald
	Hoofdkwartier NS2AU	Verzoek Afrikaanse Unie aan Navo	Onbepaald	Onbepaald
Nationaal	Noodhulp St Maarten	Aanvraag tot militaire bijstand van St. Maarten en noodhulpaanvraag Dominica	29 oktober 2017	29 oktober 2017
	VPD	Art. 97 Grondwet	Onbepaald	Onbepaald

67 KST 28 676-285.

68 KST 21 501-28-169.

69 KST 21 501-28-170.

70 KST 21501-02-1825.

71 KST 28 676-276.

Bijlage 2 Totale inzet in 2017 (uitvouwbare infographic)

